

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ,

ΑΘΗΝΑΙ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1942

ΑΡΙΘ. 28.

Η ΦΩΝΗ

Ευχάριστον καὶ μελωδικὴν ἔχομεν συνηθίσει νὰ φανταζώμεθα τὴν φωνὴν τῆς ἀγάπης. Καὶ εἶναι ὄντως τέτοια φωνή, φωνὴ γλυκύτητος τῆς ἀγάπης ἢ φωνή. Ἄλλὰ προσλαμβάνει ἐνίοτε ζωηρότητα ἰδιαιτέραν, ὅταν ἡ ἐπίκλησις τῆς ἀλληλοβοηθείας καὶ ἐμπράκτου φιλαδελφίας δὲν φέρῃ ἀποτελέσματα. Πέρνει μίαν πικρίαν τότε τῆς ἀγάπης ἢ φωνῆ. Τὸν τόνον τῆς κατηγορίας προσλαμβάνει, καὶ εἰς τὴν συνείδησίν μας ἀκούεται ὡς φωνὴ ἢ ὁποῖα μᾶς προσκαλεῖ νὰ σκεφθῶμεν καλὰ, μήπως καὶ ἡμεῖς κατατασσώμεθα εἰς ἐκείνους, πού ἐζήτησαν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὸ ἱερὸν χρέος τῆς ἀγάπης. Καὶ εἶναι εὐνόητον ὅτι εἰς καιροὺς ἐπισιτιστικῶς δυσχερεῖς, εἰς καιροὺς κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας ἔχει ἰδιαιτέρας ἀνάγκην τοῦ ἄλλου, ἢ φωνὴ αὐτῆ τῆς ἀγάπης, φωνὴ ἐλέγχου καὶ φωνὴ κατηγορίας ὁμιλεῖ μὲ ἰδιαιτέραν ἔντασιν.

Ἄλλὰ ἅς τὴν ἀκούσωμεν τώρα τὴν φωνὴν αὐτὴν.

Αἱ πολεμικαὶ δυσχέρειαι, βέβαια, αὐτὸ ἦτο κάτι τὸ μοιραῖον ἴσως! Ἄλλ' ἢ τεραστία ἀνισότης, μὲ τὴν ὁποῖαν περνοῦμε τὰς δυσχερείας αὐτάς, αὐτὸ δὲν ἦτο καθόλου μοιραῖον καὶ καθόλου ἀναπόφευκτον. Ἐνας λαὸς ἡμεῖς ὅλοι, ἀδέλφια ὅλοι, μιὰ οἰκογένεια εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ ἕνας ἔχει τὴν ἀνάγκην τοῦ ἄλλου, ἐπεράσαμεν κατὰ τρόπον τὸσον διανοητικόν, ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, τὴν

κοινὴν δοκιμασίαν! Ὁ ἕνας πεινᾷ, ὁ ἄλλος μόλις ὑποβάλλει τὸν ἑαυτὸν του εἰς κάποιαν στέρησιν, τὴν συνεχῆ σῶρευσιν παντοειδῶν φαγωσίμων ἔχων ὡς μοναδικὴν του μέριμναν, καὶ ὁ ἄλλος—τί ἐπαίσχυντος πραγματικότης!— θησαυρίζει ἀπὸ τὴν ἔνδειαν τοῦ ἀδελφοῦ του!

Ἀπὸ τὴν ἔνδειαν; Ἀπὸ τὸ αἷμα του θὰ ἔπρεπε νὰ εἴπωμεν. Διότι ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἐξαιρετικὰ ὅλως αἱ δυσχέρειαι, ἀλλ' ὅμως τὸν τραγικὸν τρόπον θὰ τὸν ἀπεφεύγαμεν, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ μερὶς τῶν ἐκμεταλλευτῶν, καὶ ἡ μερὶς τῶν ἐγωπαθῶν. Ἄν ὑπῆρχεν ἡ ἀλληλεγγύη καὶ ἀλληλοβοηθία μεταξύ μας, ὅν δὲν ὠργιάξεν ἡ ἀπληστία τῶν μὲν καὶ ἡ ἀδιαφορία τῶν δέ, θὰ ἐστενοχωρούμεθα βέβαια ὅλοι, θὰ ἐπερνούσαμεν ὅλοι μίαν ζωὴν λιτότητος καὶ ἀσκήσεως, ἀλλὰ θὰ ἐξούσαμεν τὴν ἐνότητα τῆς ἀγάπης ὡς πραγματικότητα ζωντανήν. Ὅλοι μαζί θὰ ἐπερνούσαμεν τὴν περίοδον τῆς δοκιμασίας, καὶ ὅλοι μαζί, ἀδέλφια μὲ δεσμόν ἀγάπης ἐνισχυμένον, θὰ εὐλογοῦσαμεν κατόπιν τὴν δοκιμασίαν πού θὰ μᾶς ἔδιδε τὴν ψυχικὴν ἐνότητα, τὴν ἔλλειψιν τῆς ὁποίας τόσους καὶ τόσους αἰῶνας θρηνεῖ τὸ ἔθνος.

Καὶ ποῖος ἀπὸ τοὺς κυρίους ὤθηεν Ἕλληνας μαυραγορίτας Σάβλων, ἢ τοὺς ἄλλους ἐκείνους κυρίους (μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς διεκδικοῦν τὸν τίτλον τοῦ «διανοουμένου») οἱ ὁποῖοι κατήγορησαν κάθε τι ἀνθρώπινον μέσα τους, διὰ νὰ μὴ ἐλαττωθῇ ὁ φόρτος τῆς κοιλίας των,

ποῖος ἀπὸ αὐτοὺς θὰ ἔβγαине ζημιωμέ-
νος ἂν ἢ κοινὴ αὐτῆ δοκιμασία ἀπειργά-
ζετο διὰ τὴν εἰρηνικὴν ἐπαύριον, μίαν
ἀγάπην, ἐνότητα, ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύ-
νην ὅλων μας, ὅλων πού θὰ ἐγνώριζαν
πλέον ὅτι ἡ λέξις «ἀδελφία» δὲν εἶναι
κενὴ ἐννοίας;

—Καλά, ἀλλὰ ἐμεῖς τί φταίμε εἰς ὅλα
αὐτά;

—Συγγνώμην, ἀλλὰ ὅλοι μας ἔχομεν
τὸ κάποιον, μικρὸν ἢ μεγάλο, μερίδιόν
μας εἰς τὸ κοινὸν πταῖσμα.

Βέβαια, μαυραγορίτας, τοῦ τύπου τοῦ
φοβεροῦ πού ἀνεπτύχθη τελευταίως, δὲν
περιλαμβάνει μεταξύ τῶν ἀναγνωστῶν
τοῦ τὸ περιοδικὸν τοῦτο, οὔτε μένει κἄν
καιρὸς διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν «Ἀκτί-
νων» εἰς τοὺς θλιβεροὺς αὐτοὺς ἐγκλη-
ματικούς τύπους. Ἄλλὰ θὰ εἰποῦμε κά-
τι, πού φαίνεται, ἀλλὰ δὲν εἶναι, ὑπερ-
βολή: Καὶ ἀπὸ τὸ πταῖσμα τῶν μαυρα-
γοριτῶν ἀκόμη ὑπάρχει χειρότερον
πταῖσμα τὸ ὁποῖον συνετέλεσεν εἰς τὸ
νὰ δημιουργηθῆ ἡ κατάστασις αὐτή. Καὶ
εἰς τὸ πταῖσμα αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξε-
τάσῃ καθέννας ἀπὸ ἡμᾶς μήπως μετέχει.

Διότι οἱ πλείστοι μόλις τὸ ἐπισιτιστι-
κὸν ἐνεφάνισε δυσχερείας ἐπαύσαμεν νὰ
εἶμεθα ἄνθρωποι. Σαλιγκάρια ἐγίνα-
μεν, καὶ ἐκλεισθήκαμεν εἰς τὸ καθεῶκι
μας. Ἐκλεισθήκαμε εἰς τὰ ὄρια τοῦ ἑ-
αυτοῦλη μας, ἢ ἔστω, τῆς ἐξώπορτας τοῦ
σπιτιοῦ μας, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ κλεισιμο
εὐρήκαμε ὅτι ἐξαντλεῖται ἡ ζωὴ μας εἰς
τάς περιστάσεις αὐτάς. Νὰ ἐξασφαλίσω-
μεν τὸν ἑαυτὸν μας. Διὰ τὴν σήμερον,
διὰ τὴν αὐριον, διὰ τὴν μεθαύριον, διὰ
τὴν ὑπεραντιμεθαύριον. Τὸν ἑαυτὸν μας
κατὰ πρῶτον λόγον. Καὶ κατὰ δεῦτερον
λόγον. Καὶ κατὰ τρίτον καὶ κατὰ χιλιο-
στὸν καὶ κατὰ μοναδικὸν λόγον.

Καὶ αὐτὸ τὸ «μοναδικόν», αὐτὸ εἶναι
τὸ πταῖσμα, ἢ μᾶλλον τὸ ἐγκλημα. Δι-
ότι τὸ νὰ σκεφθῶμεν καὶ νὰ μεριμνήσω-
μεν ὁ καθέννας διὰ τὸν ἑαυτὸν του, αὐτὸ
εἶναι ἐπὶ τέλους, φυσικόν. Ἄλλὰ μόνον
διὰ τὸν ἑαυτὸν του; Αὐτὸ τὸ ἀποκορύ-
φωμα τοῦ ἐγωισμοῦ, τὸ ὁποῖον εἶδαμε
εἰς τὰς ἡμέρας μας; Τί εἶδους φυσικόν

νόμον θὰ ἐπικαλεσθῆ ὁ ἄνθρωπος, τὸ
«κοινωνικὸν ζῶον», διὰ νὰ ἐξηγησῆ τὸ
θλιβερόν αὐτὸ φαινόμενον;

*

—Ἄλλὰ τί ἠθέλατε νὰ κάμω λο:πὸν
διὰ τὸν ἄλλον;

—Τί ἠθέλαμεν; Ἄλλὰ, ἐν πρώτοις δὲν
τὸ ἠθέλαμεν ἡμεῖς. Τὸ καλὸν τοῦ συνό-
λου τὸ ἠθελε, δηλαδὴ τὸ καλὸν τοῦ κα-
θενὸς ἀπὸ ἡμᾶς. Πρέπει, τέλος πάντων,
νὰ τὸ καταλάβωμεν, ὅτι τῆς δυστυχίας
οἱ στεναγμοὶ εἶναι κἄτι τὸ μεταδοτικόν.
Ὅταν στενάζει ἀπὸ τὴν δυστυχίαν ὁ
πλησίον μας θὰ στενάξωμεν εἰς τὸ τέ-
λος καὶ ἡμεῖς, ὅσον καὶ ἂν νομίζωμεν
ὅτι εἶμεθα ὠχυρωμένοι με ἄλλα τὰ ἀπο-
μονωτικὰ συστήματα. Ἀπὸ τούτην ἢ ἐ-
κείνην τὴν πόρταν θὰ εὕρη τρόπον ἢ
δυστυχία τοῦ περιβάλλοντός μας νὰ γί-
νη καὶ ἰδικὴ μας δυστυχία.

Καὶ ἔπειτα, αὐτὴ ἡ ἐρώτησις ἀποδει-
κνύει τὸ ἐγκληματικὸν τῆς ἀδιαφορίας.
Διότι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ τεθῆ ὡς ἐνωτα-
σις διὰ νὰ ξεφορτωθῶμε τὸν ἕλεγγον.
Ἡ ἐρώτησις ἔπρεπε νὰ τεθῆ εἰς τὸν ἑ-
αυτὸν μας. Καὶ ὑπὸ ἄλλην ἐννοίαν: Ὑ-
πὸ τὴν ἐννοίαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐτέθη
καὶ προκειμένου περὶ τῆς συντηρήσεως
τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Τί εἶπαμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας; Λίθα-
μεν, βέβαια, τὰς δυσχερείας. Ἄλλὰ αὐ-
ταί, ἀντὶ νὰ μᾶς χαλαρώσουν, ἐτόνωσαν
τὴν σκέψιν, τὴν δραστηριότητα, τὴν πο-
λυμήχανον ἐφευρετικότητα. Ξεφτέρια ἐ-
γίναμεν ὅλοι μας προκειμένου περὶ τῶν
ἐπισιτιστικῶν ζητημάτων, καὶ ὅσοι δὲν
ἤξεύραμε ἀκόμη τί ἦτο τὸ φαγητὸν πού
ἐτρέψαμεν ἐκάστοτε. Ὅλα τὰ ἐσκέφη-
μεν, ὅλα τὰ συνεδύσαμεν, ἀπὸ ἐδῶ, ἀ-
πὸ ἐκεῖ, καὶ εἰς τὸ τέλος, δόξα τῷ Θεῷ,
ἰδοῦ, ζῶμεν καὶ ἡμεῖς—καὶ ὑμεῖς, ἀγα-
πητὲ ἀναγνώστα.

Καὶ ὅτι δὲν ἐστάθημεν ἐν ἀμηχανία
ἐμπρὸς εἰς τὰς δυσχερείας, ἀλλὰ ἐσκέ-
φημεν, ἐνηργήσαμεν, ἐκινήθημεν, αὐτὸ
εἶναι ἐπαινετόν. Ὅτι αὐτὰ τὰ ἐκάμαμεν
κατὰ πρῶτον λόγον διὰ τὸν ἑαυτὸν μας,
αὐτὸ, ἐπὶ τέλους, εἶναι ἀνθρώπινον. Ἄλ-
λὰ τὸν πλησίον μας; Κατὰ δεῦτερον λό-

γον ἔστω; Δὲν ἔπρεπε καὶ δι' αὐτὸν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν πολυμήχανον σκέψιν μας;

Ναί, ἐδῶ εἶναι τὸ ἔγκλημα διὰ τὸ ὑποῖον ἢ ἀγάπη μᾶς κατηγορεῖ. Δὲν ἐφειδωλεύθημεν μόνον εἰς χρήματα. Δὲν ἐκάμαμεν ταιγκουνιά μόνον εἰς τὰ τρόφιμα. Τὴν σκέψιν μας, αὐτὴν ἐφειδωλεύθημεν, αὐτὴν ἠρνήθημεν εἰς τὸν πλησίον, αὐτὴν ἐστερησαμεν ἀπὸ τὸν ἀδελφόν μας, καὶ αὐτὴ μᾶς κάμνει νὰ παρουσιάζωμεν, ἀντὶ φιλαδέλφου ὁράσεως, προφάσεις ἐν ἀμαρτίας!

*

Διότι ἡ λογικὴ ὀμιλεῖ, πειστικωτάτη αὐτὴν τὴν φοράν. Καὶ ἡ λογικὴ ξεκινᾷ ἀπὸ μίαν παρατήρησιν: Τὴν παρατήρησιν ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη, σημαντικωτάτη μερὶς τῆς κοινωνίας μας παρέχει εἰς ἑαυτὴν ἀπολαύσεις πολυτελεῖς, πού δὲν μαρτυροῦν πέναν. Τίνος ἢ ζωὴ ἢ ἡ ὑγεία θὰ ἐπάθαινε, ἂν αἱ οὐραὶ πρὸ τῶν θυρίδων τῶν εἰσιτηρίων τῶν δυσφόρων θεάτρων ἦσαν κάπως μικρότεραι, ἢ οἱ πελάται τῶν κέντρων, μάλιστα καὶ τῶν κέντρων πολυτελείας, δὲν ὑπέφεραν ἀπὸ συνωστισμόν; Καὶ νομίζετε μήπως ὅτι ἡ ὑγεία θὰ ἐπάθαινε τίποτε ἂν εἰς τὸ τραπέζι τούτης ἢ ἐκείνης τῆς οἰκογενείας ὑπῆρχεν, ὡς τὸ λαμπρότερον ἐπιτραπέζιον σκευὸς, ἕνα πιάτο, ὅπου κάθε μέλος τῆς οἰκογενείας κάτι τι θὰ ἔβαζε ἀπὸ τὴν μερίδα του, μὴ δὲ ἐλθῆς μὴ κουταλίτσα σταφίδες, ἕνα κάστανο, ἕνα τόσο σὰν ἀντίδωρο, ψωμάκι, μὴ κουταλιά ὄσπρια (πού θὰ ἔχουν προηγουμένως ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὴν μερίδα καθενός, πρὶν τοῦ μαγειρεύματος) ἕνα μπουκαλάκι ὅπου θὰ ἔμπαινε ἕνα ἢ δυὸ δράμια λάδι, κατ' ἄτομον, λιγώτερον τοῦ συνήθους, χάριν τοῦ συνόλου; Τίποτε ἀπολύτως δὲν θὰ ἐπάθαινε κανεὶς, διότι ἀπὸ τὸσον ἀσημάντους ποσότητας δὲν ἐξαρτᾶται καθόλου ἡ ἐπάρκεια τῆς διατροφῆς των. Φαντασθῆτε ὅμως νὰ μαζεύωνται αὐτά, αὐτὴ ἡ «ἱερὰ μερὶς» σήμερον, αὔριον, μεθαύριον... Αὐτὴ ἡ γυναικούλα πού πεινᾷ θὰ ἐχόρταινε ὅπως δήποτε μὲ αὐτά, ἐκεῖνο τὸ παιδί, ὁ ἀρ-

ρωστος αὐτός.... "Ἄν ὄλοι ἐσκέπτοντο μὲ τέτοιον τρόπον, δὲν θὰ ἐξηφανίζοντο βέβαια, ἀπὸ αὐτὸ καὶ μόνον, αἱ δυσχερεῖαι θὰ ἄλλαζαν ὅμως ὄψιν. Καὶ θὰ ἐγίνοντο ἀφορμὴ νὰ διαπιστωθῆ, ὡς πραγματικότης πλέον, ἢ ἀδελφότης μεταξύ μας, καὶ ἡ εὐλογία αὐτὴ θὰ ἐπεξετείνετο πολὺ πέραν τῶν πολεμικῶν περιστάσεων!

*

Μήπως ὅμως τὰ παραλέμε; Μήπως παραγνωρίζομεν καὶ τὴν φωτεινὴν πραγματικότητα τῆς ἐμπράκτως ἐκδηλουμένης ἀγάπης;

"Ἴσως! "Ἡ μᾶλλον, ἀσφαλῶς. Διότι ἡ πραγματικότης τῆς ἀστοργίας ἠμπορεῖ νὰ κραυγάζῃ καὶ νὰ προκαλῆ φρικὴν καὶ ἀγανάκτησιν, ἀλλ' ἡ πραγματικότης τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγάπης, ὑπάρχει καὶ αὐτὴ καὶ ἐκδηλοῦται ἀθόρῳτως μὲν, ἀλλὰ κατὰ τρόπον εὐεργετικὸν καὶ καταπληκτικὸν ὄντως.

«Μὴ γνώτω ἢ ἀριστέρα σου τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ σου». "Ἄν ἦτο δυνατόν νὰ ἴδωμεν, εἰς ὄλην τὴν ἕκτασιν, πόσον τηρεῖται ἡ ἐντολὴ αὐτὴ! "Ἄλλ' ὅσοι κατ' ἀνάγκην, ἀναποτρέπτως, βλέπουν, ἀκούουν, αἰσθάνονται, αὐτοὶ μαρτυροῦν. Καὶ ἡ μαρτυρία αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν καλύτερον ὕμνον τῆς ἀγάπης, τὸ ἀποτελεσματικώτερον τονωτικὸν μέσα εἰς τὰς πολεμικὰς δυσχερεῖας. "Ὅλοι αὐτοὶ οἱ κύριοι τῶν ἀρνήσεων καὶ τῶν ὀρθολογισμῶν καὶ τῶν ὀλισμῶν καὶ τῶν ἄλλων παρομοίων προσόντων τῆς ἀποστασίας θὰ ἔπαιρναν ἕνα πολὺ σπουδαῖον καὶ διδακτικὸν μάθημα, ἂν ἠμποροῦσαν νὰ ἴδουν ζωντανὴν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου, ἐκείνου τὸ ὅποιον οἱ κύριοι αὐτοὶ μὲ τόσην λύσσαν κατεπόλεμησαν. Καὶ δὲν ἀποκλείεται—ἴσα ἴσα εἶναι πιθανώτατον—κάμποσοι ἀπὸ αὐτοὺς νὰ καρποῦνται, κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον, τὴν ἐφαρμογὴν τῶν Εὐαγγελικῶν αὐτῶν ἀρχῶν.

"Ἄλλὰ καὶ γενικώτερον τὸ ἔργον τῆς ἀγάπης, τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, τῆς ἀπὸ Χριστιανικὴν Πίστιν ἐμπνεομένης ἀγάπης, ἐκδηλώνεται, ὄχι βεβαίως τόσο ὥστε νὰ καλύπτῃ τὰς ἀνάγκας, πάντως

ὅμως τόσοσιν ὥστε νά ὑπάρχη ἡ ἐνθάρρυνσις καί νά δείχεται ὁ δρόμος. Καί ἡ παραβολή τοῦ Κυρίου διά τὸ προζῆμι πού προκαλεῖ τὴν γενικωτέραν ζύμωσιν ἐφαρμόζεται καί ἐδῶ. Τὸ ἔργον αὐτὸ τῆς ἀγάπης ἀρχίζει νά ἐπεκτείνεται περισσότερο εἰς τὴν κοινωνίαν μας, ἡ ἀπομόνωσις νά ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὴν ἀλληλεγγύην, ἡ τὰ πάντα οἰκονομοῦσα καί κατεργαζομένη ἀγάπη νά γίνεται κάπως εὐρύτερον κοινωνικόν φαινόμενον.

Ἄλλὰ μένει ἀκόμη πολύ. Παρά πολύ. Μὲ τὴν ζάλην ἀπὸ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῶν δυσχερειῶν ἐχάσαμεν οἱ πολλοὶ τὴν ἐπίγνωσιν τῶν ὑποχρεώσεών μας ἐστάθημεν ὡς ἀποσβολωμένοι, ἀπρακτοῦντες καί ἀφίνοντες νά περνᾷ ὁ καιρός. Τώρα πρέπει νά ἐργασθῶμεν μὲ ἐπιμέλειαν πολλαπλασίαν, μὲ ζῆλον μεγαλύτερον, μὲ αὐτοθυσίαν ἀκόμη.

Καί πρό παντός μὲ σύστημα. Δέν εἶναι κἄτι τὸ πάρεργον ἢ ἀγάπη, ἢ ἀλληλοβοήθεια, ἢ ἀμοιβαία στήριξις, εἰς τοιαύτας μάλιστα στιγμάς. Πρέπει νά γίνεται ὅπως κάθε ἔργον, μὲ μέθοδον, μὲ ψυχικὴν ἀφιέρωσιν, μὲ μελέτην, μὲ σκέψιν, διὰ νά ἐπανέλθωμεν εἰς ὅ,τι εἶπαμεν εἰς τὴν ἀρχήν. Τὸ χρέος τῆς ἀγάπης, τῆς ἐμπράκτου ἀλληλοβοηθείας, τῆς ἀρωγῆς εἰς τὸν ἀδελφὸν πού δέν θά ἔχη σήμερον στρωμένο τὸ τραπέζι πρέπει νά μᾶς ἀπασχολήσῃ τὴν ἡμέραν, τὴν νύκτα, εἰς τὰς σκέψεις μας, εἰς τὰς συνομιλίαις μας, εἰς τὴν ἐργασίαν, εἰς τὸ οἰκογενειακὸν τραπέζι, εἰς τὴν φιλικὴν συναναστροφὴν. Διότι μόνον ὕστερα ἀπὸ προσεκτικὴν καί ἐπίμονον μελέτην, ἐμπνευσμένην ἀπὸ ἱερὸν ἐνθουσιασμόν καί ἀγάπην, θά ἴδῃ ὁ καθένας μας τί ἔμπορεῖ

καί πῶς ἔμπορεῖ κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον νά συμβάλῃ εἰς τὸ ἱερὸν αὐτὸ ἔργον.

*

Καί τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἐργάται ἐκ τῶν ἀριστέων θά ἔπρεπε νά εἶναι οἱ ἀναγνώσται τοῦ περιοδικοῦ τούτου. Ἄς συγχωρηθῇ εἰς αὐτὸ τοιαύτη φιλοδοξία. Ἄλλὰ τὸ ὠραιότερον δεῖγμα τῆς ἀποτοξινώσεως τῆς μορφωμένης μερίδος τοῦ λαοῦ μας ἀπὸ τὸ δηλητήριο τῆς ἀρνήσεως, τοῦ ἀποκτηνοῦντος ὕλιστικοῦ «ὀρθολογισμοῦ», εἶναι ἡ ἱερά αὐτὴ συμβολὴ εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀγάπης εἰς καιροὺς ὅπως οἱ σημερινοί. Τὸν ἐγωϊστικὸν ὕλισμόν, τὸν ὁποῖον ἐνέβαλεν εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν ἡ ἀπιστία καί ἡ ἀρνησις εἰς γενεάς ὀλοκλήρους, τὸν ὕλισμόν αὐτὸν θά τὸν ὑπερνικήσῃ μόνον ἡ ἐμπρακτος δύναμις τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία δύναται τὸ πᾶν, καί ἐμπρὸς εἰς τὴν ὁποίαν τὰ κενολογήματα τῆς ἀπιστίας ἐξαφανίζονται, χωρὶς οὔτε ἶχνος τοῦ ἴχνους τῶν νά ἀφίσουν εἰς τὸν δρόμον τους!

Νά φανοῦν, ὅσοι συνδέονται μὲ τὸ περιοδικὸν τοῦτο, ἐκπρόσωποι ζωντανοὶ τοῦ ζωντανοῦ πνεύματος τῆς Ἀγάπης, πού βασιζέται εἰς τὴν ζωντανὴν πίστιν καί ὁδηγεῖ εἰς τὴν δύναμιν τῆς ζωῆς, τῆς ζωῆς πού πράγματι ἀξίζει νά τὴν ζῆ κανεὶς. Νά δείξουν τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος ζωογονοῦντος, ἀκριβῶς ὅταν δυσχεραίνεται ὁ ὕλικός ἀνεφοδιασμός τῆς ζωῆς, αὐτὸ εἶναι δι' ὅλους ὅσοι συνδέονται μὲ τὸ περιοδικὸν τοῦτο, γράφοντας καί ἀναγνώστας, διὰ τοὺς διανοουμένους μας ἐν γένει, διὰ τὸν λαὸν μας ὀλόκληρον, ἢ ὀλόθερμος εὐχὴ ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ νέου ἔτους!

τὸ θέλτρο τῆς ζωῆς

ANTIO!

Εἰς τὴν πόρτα τοῦ γραφείου μου κτυποῦν...

— Ένας ἐπισκέπτης.

— Ἐπιτρέπετε;

— Πολὺ εὐχαρίστως... Καθῆστε παρακαλῶ...

— Έως τώρα τίποτε τὸ νέον.

Μία σύντομος ἐξέτασις μέχρις ὅτου τακτοποιηθῆ εἰς τὴν θέσιν του:

...Ένας καθὼς πρέπει κύριος, φρεσκοζυρισμένος, παρουσιαστικὸ τόσο ἐπιμελημένο ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ δίνη κάποιο τόνο χαρᾶς στὸν συνομιλήτῃ του, τόσο ἀτημέλητο, ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ μὴν γίνεταί ἐξεζητημένο. Καὶ κάτι ἀκόμη ποῦ ἐμάνει ἐμπιστοσύνη καὶ συμπάθεια: κολλάρο, σὲ σχετικῇ ἀπόστασι ἀπὸ τὸν λαϊμὸ καὶ κοστοῦμι ποῦ δὲν ἀγοράσθηκε φέτο. Τὰ τελευταία στοιχεῖα ποῦ ἐπιτρέπει ἡ στιγμιαία «ἀναγνώρισις»: σὲ πρόχειρο φάκελλο ἀπὸ τὴν σημερινὴ ἐφημερίδα, μερικὰ χαρτιά κι' ἓνα ξένο βιβλίον...

— Ένας ντέντεκτιβ θὰ ἔλεγε εὐκολα: Πρόκειται γιὰ ἓνα ἔντιμο, διανοούμενο πρόσωπο...

— Ὁ ἐπισκέπτης ξεδιαλέγει μερικὰ χειρόγραφα καὶ μοῦ τὰ προσφέρει...

— Συνεργασία;...

— Κάτι τέτοιο... Ξέρετε, εἶδα κάτι, μοῦ συνέβη κάτι, ποῦ νόμιζα ὅτι διάβαζα... ὅτι τὸ ἔβλεπα μᾶλλον, στὸ «Θεάτρο» σας...

— Ἐνδιαφέρον αὐτό.

— Ἐθεώρησα καθήκόν μου νὰ σᾶς τὸ γράψω.

— Κάνετε πολὺ καλὰ. Κάθε συνεργασία εἶναι εὐπρόσδεκτη... Ἡ πόρτα τοῦ «θεάτρου» εἶναι ἀνοικτή...

— Μὰ εἶναι ἐπιστολή.

— Δὲν πειράζει, δεχτὴ κι' αὐτή.

Καὶ ἐδιάβασα μετὰ τὰ προζαταραχτικά...

«Εἰς τὴν αἴθουσαν ἀναμονῆς τοῦ γραφείου τοῦ κ. νομάρχου εἶχα προσέξει ἓνα καλόβολο καὶ εὐγενικὸ γεροντάκι, κυρωμένο ἀπὸ τὸ βάρος μιᾶς ζωῆς ὀκτώ ἰσως καὶ πλέον δεκαετηρίδων, νὰ ἀναζητῆ κατὰ μὲ βλέμματα ἐκδηλώνοντα δυσφορίαν. Σὰν νὰ ἐμάντευα τὴν ἐπίθεσιν τῆς γνωριμίας, ποῦ ἐτοίμαζε, διὰ νὰ περάσῃ τὴν ὥρα του, προσεπάθουν νὰ μὴ συναντῶνται τὰ βλέμματά μας. Ἄλλ' αὐτὸς σέρνοντας τὴν καρδέκλα του μὲ πλησιάζει καὶ ἔτσι δίδεται ἡ «εὐκαιρία» νὰ γνωρισθῶμεν.

— Εὐκαιρία νὰ γνωρισθῶμεν!

Ε. Μ., τέως... ἀναφέρει ἓνα μεγάλο ἀξίωμα, κλπ... Ὁ κύριος;

— Τάδε...

— Τί ἐπαγγέλλεσθε;

— Χημικός.

— Ἀπὸ ποῦ κατάγεσθε; Πῶς τὴν βλέπετε τὴν κατάστασι; Τί νεώτερα; κλπ. κλπ. Βροχὴ αἱ ἐρωτήσεις. "Ὅσον ἐγὼ ἀπέφευγα τὴ συζήτησι, δίδοντας μονολεκτικὰς ἀπαντήσεις, τόσο τὸ γεροντάκι ἐπαληθεύτο μὲ τὴν πολυλογίαν τῆς ἡλικίας του. Ὁ σκοπὸς του ἦτο νὰ περάσῃ ἡ ὥρα μὲ τὴν συζήτησι. Ποῦ νὰ μαντεύσῃ ὅμως ὅτι ἡ διάθεσις του αὐτῇ, εἰς τὴν ὁποίαν τόσο ἐπιμελῶς προσπαθοῦσα νὰ μὴν ἀνταποκριθῶ, ἐπρόκειτο σὲ λίγο νὰ γίνῃ ἀφορμὴ νὰ ἀποκαλυφθῆ μία ἄλλη γνωριμία τὴν ὁποίαν δὲν ἠμποροῦσα ποτὲ νὰ ὑποπτευθῶ.

— Μεγάλῃ δυστυχίᾳ στὸν κόσμον, συνεχίζει. Τί κακὸ εἶναι αὐτό! Μιὰ πεντάρα, παιδί μου, εἶχε ὁ καφρὲς καὶ μιὰ δεκάρα στὰ καλὰ καφραμένα.

Καὶ ἐξηκολούθησε νὰ ἀναφέρῃ τὰς τιμὰς καὶ ἄλλων εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης τῆς λησμονημένης ἐποχῆς του.

Ἐγὼ παρέμενα ἀκόμη μόνον ἀκροατῆς καὶ προσπαθοῦσα νὰ βρῶ στὴν αἴθουσα κανέναν ποῦ νὰ ἔχη διάθεσι γιὰ κουβέντα γιὰ νὰ τοῦ παραδώσω τὸ γεροντάκι. Ἀποτυχία ὅμως. Πιὸ πέρα ἓνας νέος γιατρός συζητοῦσε μὲ ἓναν ἄλλον τίς ὑποθέσεις κάποιοι ἀροστικοῦ ἱατροῦ, ποῦ τοῦ εἶχαν ἐμπιστευθῆ.

...Τί δυστυχία εἶναι αὐτὴ στὸν κόσμον! Ξαναρχίζει τὸ γεροντάκι.

Τὸ εἶπε μὲ τόση λίξηρα, πὸν τὸ λυτήθηκα. Ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ πῶ δυὸ λόγια πρὸ σταράτα—καὶ τοῦ ἀπαντῶ μὲ κάποια παρηγορητικὴ οικειότητα:

—Ἐ, παπποῦ..., μὴν ἀπελίξῃσαι, εὐτυχῶς πὸν δὲν εἶμαστε μόνοι. Ὑπάρχει Κάποιος πὸν ἔμεῖς οἱ ἄνθρωποι τὸν εἶχαμε ξεχάσει, κι' ὅμως αὐτὸς ἐνδιαφέρεται ζωντανά γιὰ μᾶς. Καὶ νὰ δῆς πὸν ἅμα σταθοῦμε λιγάκι καὶ σηκώσουμε τὸ κεφάλι ψηλά καὶ τὸν προσέξουμε, πῶς θὰ μᾶς βοηθήσῃ...

Τὸ γεροντάκι ἄλλαξε ἀπότομα φυσιογνωμία. Ζωντάνεψε, καὶ μετὰ τὸ πρῶτο ξάφνιασμά του, ἡ ἔκφρασις του πῆρε τὸ σοβαρὸ ὕφος ἐνὸς διαβασμένου καὶ πεπειραμένου γερο-φιλοσόφου· μὲ μιὰ τρεμουλιαστὴ χειρονομία πὸν ἐπεκύρωε τὴν ἀπάντησί του:

—Ποιὸς εἶναι αὐτός..., λέγει. Ἄν ὑπῆρχε Θεὸς, δὲν θὰ ἄφηνε νὰ σπαράσσεται ἔτσι ἡ ἀνθρωπότης. Κούνησε τὸ κεφάλι του σὰν νὰ μὲ ἐλεεινολογοῦσε γι' αὐτὸ πὸν τοῦ εἶπα.

—Μά, τοῦ ἀπαντῶ, εἶχατε ἄλλες ἀντιλήψεις πρὸ τοῦ πολέμου; Δηλαδή μέχρις ὅτου κηρυχθῆ ὁ πόλεμος ἐπιστεύατε, καὶ μόλις ἄρχισε ἐγίνατε ἄπιστος, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν ἀπέτρεψε τὴν αἱματοχυσία;

—...
—Διότι ἂν εἴσθε καὶ πρὸ τοῦ πολέμου ἄπιστος, θὰ ἐμένατε ὁ ἴδιος καὶ ἂν ὅλα ἦσαν ἦσυχια καὶ ὥραϊα, δοθέντος μάλιστα ὅτι δὲν θὰ μᾶς ἐδίδοτο καμμιά ἀφορμὴ νὰ ὑποπτευθοῦμε ὅτι ἡ εἰρήνη ἦταν μιὰ εὐεργεσία.

Στενοχωριέται τὸ γεροντάκι μὰ ὕστερ' ἀπὸ λίγο προσθέτει δυνατώτερα μὲ θορυβητικὸ ὕφος.

—Τίποτε ἀπ' αὐτά, παιδιά μου, Θεὸς δὲν ὑπάρχει, ἡ φύσις εἶναι πὸν τὰ διευνθίνει ὅλα...

—Καὶ τῆ φύσις ποιὸς τὴν διευνθίνει;

Μὲ τὴν ἐρώτησι αὐτὴ παρεμβαίνει στὴ συζήτησι ὁ ἄγνωστος γιατρός, πὸν περίμενε κι' αὐτὸς στὸν ἴδιο προθάλαμο, ξαφνιασμένος κάπως ἀπὸ τὴν παράξενη γεροντικὴ φωνή.

—Μόνη της!... ἀντίετα ὁ παπποῦς.

Καὶ συνεχίζεται μετὰξὺ των πιά ἡ συζήτησις.

Ἐγὼ ἐτέθην εἰς τὸ περιθώριον καὶ εὐχαρίστως τὸ ἐδέχθην, διότι ἔβλεπα ὅτι ὁ γιατρός τὰ κατάφερεν πολὺ καλύτερα, σὰν εἰδικός, μὲ τὴν ἀρτηριοσκληρώσει τοῦ παποῦλη.

Τοὺς εἶχα καὶ τοὺς δυὸ ἀπέναντί μου καὶ ἠρκοῦμην νὰ πέρνω διδάγματα πολλύτα...

Παρακολουθοῦσα...

...Τὸν παποῦλη μὲ τὸ ρικνὸ δέσμα, τὰ βαθουλωτὰ μάτια, τὰ γεμμένα βλέφαρα... Εἶχε τὴν ἔκφρασι μιᾶς ψυχῆς σκοτεινῆς. Ἡ στρυφνότης, ἡ ἀγωνία, ἡ δυσθυμία ἐξωγραφίζοντο στὸ πρόσωπό του. Ἡ σκιά τοῦ θανάτου τὸ σκοτείνιαζε.

...Τὸν νέο μὲ τὸ φρέσκο πρόσωπο, τὴν λάμψιν τῶν ματιῶν, τὴν ἔκφρασι τῆς χαρᾶς, τῆς αἰσιοδοξίας, τῆς ἐλπίδος πὸν τὸν φώτιζε. Ἀὐξ καὶ ἡ ψυχὴ του ἔλαμπε στὴν ἔκφρασι τοῦ προσώπου του. Ἡ πίστις τὸν ἐζωντάνευε.

Τὸ γεροντάκι ἀμετάπειστο. Μὲ γεροντικὸ πιά πείσμα φωνάζει:

—Θεὸς δὲν ὑπάρχει!

Ἄλλ' ὁ γιατρός ἐπιμένει στὴν... ἐγγείρισι.

—Σὰς θαυμάζω κύριε Μ., διότι διὰ νὰ εἴσθε ἄπιστος στὴν ἡλικία αὐτῆ, θὰ πῆ πῶς ἔχετε νὰ μᾶς πῆτε πολλὰ περιεργα πράγματα...

Τὶ νὰ πῆ ὅμως τὸ καίμενο τὸ γεροντάκι. Καὶ ἔτσι ὁ παπποῦς πὸν πέθαινε γιὰ συζήτησι, προτιμᾷ ἀντὶ ἀπαντήσεως νὰ ξεσκονίζῃ τὸ μανίκι του, στὸ ὁποῖο ἀνεκάλυψε τώρα κάτι.

—Τί λέτε Κύριε Μ., εἶναι ἀρὰ γε σὺμπτωσις αὐτοδιευθυνομένης φύσεως, νὰ εὔρεθοῦμε ἀπόψε ἔμεῖς οἱ ἄγνωστοι καὶ ἀντὶ νὰ ἀκούσομε ἀπὸ σῶς λόγια βγαλμένα ἀπὸ πείρα τῆς ζωῆς σας, χρήσιμα γιὰ τὴν δική μας, νὰ ἀκούσετε σεῖς ἀπὸ νέους ἐπιστήμονας λόγια πὸν ἔπρεπε σεῖς νὰ διδάσσετε καὶ νὰ ἐπικυρώνετε μὲ τὴν πείρα μιᾶς ζωῆς ὀλοκλήρου;

Ἄλλὰ τὸ γεροντάκι δὲν λέει περισσότερα. Ἦλθε ἡ σειρὰ του καὶ πέρασε στὸ γραφεῖο τοῦ κ. νομάρχου. Ὅταν ὅμως ἐτελείωσε ἡ δουλειά του, ἡ ὥρα εἶχε προ-

χωρήσει και σκοτεινιάζε. Στο σπίτι του θά ανησυχούν, μᾶς λέει, ἀλλὰ και αὐτὸς ἀνησυχεῖ πὼς θὰ βρῆ τὸν δρόμο, μὲ τὸ σκοτισμό, και μονολογεῖ:

—Πὼς θὰ πάω σπίτι μου...

Εὐτυχῶς κάποιος φθάνει γιὰ νὰ τὸν συνοδεύσει και μᾶς καληνυχτίζει.

—Καληνύκτα κ. Μ. και, ἂν ἐπιτρέψετε—κάνει πνεῦμα ὁ γιατρός—...ὁ Θεὸς μαζί σας!... Τώρα στὰ σκοτεινά...

—Εὐχαριστῶ.. Εὐχαριστῶ, ἀπήντησε ζωηρὰ τὸ γεροντάκι και χώθηκε στὸ σκοτάδι τοῦ δρόμου, δίνοντας προσοχὴ σὲ κάθε βῆμα.

Εἶπε τὸ εὐχαριστῶ ἔτσι ἀπὸ εὐγένεια; Μηχανικά;

Μὰ ἡ φωνὴ του ἦταν παράξενα θερμή...».

*

Ὁ ἐπιστολογράφος ἐπισκέπτης χαιρέτησε και ἔφυγε...

Σᾶς ἔκανε ἐντύπωση ἡ ἐπιστολή;

...Ὅυτε κι' ἐμένα! Ἐπᾶνε πιά νὰ εἶναι ἐπίκαιρο τὸ θέμα της.

Τέλος πάντων τὸ εἶδαμε αὐτὸ τὸ σύγχρονο πορτραῖτο. Τὸ ξέρομε πὼς ἡ ἀκαμπτη ἀπιστία ἀνήκει στὴ γερασμένη γενεά. Τώρα πρωτοχρονιά, νέος χρόνος, μὲ τὰ παλιὰ θὰ παιδεύομαστε!

Μὰ κάτι μὲ κράτησε και ἐφύλαξα σ' ἕνα ντοσιὲ τὸ χειρόγραφο τοῦ ἐπισκέπτου.

*

Και τὸ χειρόγραφο ξεχάστηκε στὸ ντοσιὲ...

Ὅταν, σήμερα, ἕνα νέο κτύπημα, στὴν πόρτα ἀναγγέλλει τὸν ἴδιο καθὼς πρέπει ἐπισκέπτη.

—Σεῖς;

—Κάτι ἄλλο πάλι....

—Μωρὲ μπράβο γονιμότης!

Μοῦ δείχνει κάτι, ἕνα ἀπόκομμα ἐφημερίδος.

—Γιὰ δῆτε!... εἶναι περίεργο....

—.....

Εἶναι μὰ νεκρώσιμος ἀγγελία.

«Ε. Μ., Ἀπέθανε και ἐκηδεύθη χθὲς ὁ Ε. Μ., κλπ. κλπ.».

Ἐκύτταξα τὸν συνομιλητὴ μου στὰ μάτια:

—Μήπως εἶναι τὸ γεροντάκι τοῦ γραφείου, γι' αὐτὸν ποὺ γράψατε;

—Αὐτὸς εἶναι! Τὸ εἶδα σήμερα τυχαίως... θυμῆθηκα τὸ ὄνομα, θυμῆθηκα ὕστερα και σᾶς και ἦλθα....

Τὸ πρόσωπο τοῦ συνομιλητοῦ μου πῆρε μὰ ἔκφρασι τρυφερότητας:

—Ξέρετε, τὸ συνελάθησα τὸ ὡς τότε ἄγνωστό μου γεροντάκι... Θυμᾶμαι ποὺ δέχτηκε μὲ χαρὰ, ὅταν τρύπωνε ἀνήσυχος μέσα στὸ σκοτάδι τοῦ δρόμου, τὸ λιγάκι πειραχτικό, «ὁ Θεὸς μαζί σας» ποὺ τοῦ εἶπαμε. Τὸ πρόσωπο τώρα τοῦ ἐπισκέπτου μου σοβαρεύτηκε, καθὼς ἐγγίξει μὲ τὰ λόγια αὐτὰ στὸ μυστήριον τέτοιων συμπτώσεων.

—Τὸ καῦμένο τὸ γεροντάκι... εἶπα κι' ἐγώ, μὰ....

...Μιά ἰδέα!

...Εἶχα σκοπὸ, νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια— νὰ και ὁ φάκελλος—ν' ἀφήσω τὰ χειρόγραφα σας στὴν ἄκρη, δὲν ταίριαζε νὰ δημοσιευθῆ μὰ τέτοια ἐπιστολὴ πρωτοχρονιάτικα. Ἀλλὰ τώρα, ὁ ξαφνικὸς θάνατός του, τὸ τέλος του, ἐπιτρέψετε νὰ τὸ πῶ; Μὲ ἐμπνέει! Ὅχι τίποτ' ἄλλο ἀλλὰ γιὰ νὰ πῶ τὸ «Θεὸς σχωρέστος» στὸ γεροντάκι μὲ τὴν ἀπιστία του....

...Και πρὸ πάντων—ἀφοῦ πέθανε κι' αὐτὴ—στὴν ἐποχὴ του, τὴν ἐποχὴ τῆς ἀπιστίας....

Θεὸς σχωρέστηκε!...

Τοῦ ἔσφιξα τὸ χέρι.

—Και καλὰ μυαλά, γιὰ τὸν καινούργιον χρόνο! Εὐχρηθήκαμε.

Επίκαιρα

ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ

Τὸν περασμένον μῆνα ἀπεβίωσεν εἰς ἡλικίαν 72 ἐτῶν ὁ διάσημος καθηγητῆς τῆς Ζωολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Freiburg Dr. Hans Spermann. Αἱ μεγαλύτεραι καὶ διασημότεραι ἐπιστημονικαὶ διεθνεῖς ἑταιρεῖαι καὶ πλείστα Ἀκαδημιαὶ τὸν εἶχαν ἐκλέξει ὡς μέλος των, λόγῳ δὲ τῶν ἐξαιρετικῶν αὐτοῦ βιολογικῶν ἐργασιῶν εἶχε τιμηθῆ ἀπὸ ἐτῶν καὶ μὲ τὸ βραβεῖον Nobel.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι τοῦ καθηγητοῦ Spermann ἀναφέρονται εἰς προβλήματα τῆς ἐξελίξεως τῶν ζῶντων ὀργανισμῶν καὶ αἱ φιλοσοφικαὶ ἀντιλήψεις αὐτοῦ ἦσαν τοιαῦται ὥστε νὰ κατατάσσεται μεταξύ τῶν ὁπαδῶν τῆς μηχανοκρατίας καὶ τοῦ ὕλισμου, ἐθεωρεῖτο δὲ, ὅπως ἔγραψαν ἄλλοτε αἱ «Ἀκτίνες» ἐξ ἀφορμῆς δημοσιεύσεως ἐργασιῶν αὐτοῦ, ὡς ὁ τελευταῖος ἰσχυρὸς ἀντιπρόσωπος τῆς κατεϋθύνσεως ταύτης τῆς ἐπιστημονικῆς ἑρεύνης. Ἐν τούτοις καὶ ὁ μέγας οὗτος ἑρευνητῆς, ἀκριθῶς διότι ἦτο μέγας ἐπιστήμων, ἀπὸ δεκαετίας ἤδη ἐξεδήλωσε σαφεῖς τάσεις ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὴν κατεϋθύναι ταύτην τῆς ἑρεύνης. Οὕτω, τῷ 1936, εἰς μίαν διάλεξιν ποῦ ἔκαμεν εἰς τὴν Γερμανικὴν Ἀκαδημίαν τῆς Halle ἔδειξε σαφῶς ὅτι ἡ σημερινὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα μᾶς ἀναγκάζει νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰς μηχανοκρατικὰς ἀντιλήψεις. Μετὰ dietian ἐδημοσίευσεν σοβαρὸν ἐπιστημονικὸν ἔργον, ἀναφερόμενον εἰς τὴν Ἐμβρυολογίαν καὶ τὴν Βιολογίαν, εἰς τὸ ὁποῖον διαφαίνεται ἀκόμη περισσότερον ἡ μεταστροφή τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρός.

Ἐνας κριτῆς τοῦ ἔργου του αὐτοῦ, ὁ J. Weedham τονίζει τὰ ἑξῆς: «Εἶναι ἓνα μεγάλο βιβλίον. Ἄλλὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ διαβάσῃ κανεὶς χωρὶς νὰ τὸ κρίνῃ. Ὁ καλύτερος δὲ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἀπονεύμεν τιμὴν καὶ εἰς τὸν συγγραφέα, ὅστις ἦτο ὁ μεγαλύτερος ἴσως ἀντιπρόσωπος τῆς μηχανιστικῆς ἀντιλήψεως τῶν φαινομένων τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐμβίων ὄντων, εἶναι νὰ τὸ διαβάσωμεν πάλιν καὶ πάλιν. Διότι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ συναγάγωμεν νέας ὑποθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἠμπορεῖ νὰ εἶναι καλύτεραι ἀπὸ ἐκείνας ποῦ μέχρι τοῦδε ὑπεστήριζεν ὁ συγγραφεὺς».

Καὶ ἡμεῖς προσθέτομεν ὅτι εἶναι πρὸς

τιμὴν τοῦ ἀποθανόντος καθηγητοῦ ἡ τοιαύτη μεταστροφή, ἡ ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ διδάξῃ καὶ πολλοὺς ἄλλους!

ΖΩΗ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΙ ΝΙΚΗΣ

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔχομεν ν' ἀναφέρωμεν ἓναν ἄλλον ἐπιστήμονα, τὸν σοφὸν καθηγητὴν D. Dr. Ebenhard Dennert. Ὁ διαπρεπὴς αὐτὸς φυσιοδίφης καὶ φυσικός, ποῦ ἐῶρτασε κατ' αὐτὰς ἐν Godesberg τὴν ὀγδοηκονταετηρίδα του, εἶδε πλήρως ἐπικρατοῦσαν τὴν ὑγιᾶ ἀποψιν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν καταγωγήν καὶ θέσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ ζωικῷ βασιλείῳ, ἀποψιν διὰ τὴν παραδοχὴν τῆς ὁποίας κατέβαλε μακροχρονίους ἀγῶνας.

Ἰδρυτῆς καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη πρόεδρος τοῦ συνδέσμου τοῦ Kepler, παρουσίασε πλεόν τῶν ἑκατὸν δημοσιεύσεων, μὲ τὰς ὁποίας ἐπαιδαγόνησε καὶ καθωδήγησε τὴν σπουδάζουσαν καὶ τὴν πνευματικὴν ἐν γένει Γερμανίαν ἢ ὁποία εἶχεν ὑποστῆ αἰσθητὴν τὴν ἐπίδρασιν τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Μαρξισμού καὶ τοῦ Μονισμού τοῦ Χαίκελ καὶ τῶν ὁπαδῶν του. Ὅλοι γνωρίζουν τοὺς μεγάλους ἀγῶνας τοῦ σοφοῦ καὶ εὐσεβοῦς καθηγητοῦ Dennert ἐναντίον τοῦ Χαίκελ καὶ τοῦ Darwin, ἀλλὰ τὸ εὐχάριστον εἶναι ὅτι ἐπέζησεν οὗτος διὰ νὰ ἴδῃ τὴν μεγάλην μεταστροφήν ποῦ σημειοῦται σήμερον εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐπιστήμης, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ προβλήματα ποῦ σχετίζονται μὲ τὴν κοσμοθεωρίαν τοῦ ὕλισμου. Καὶ ἡ εὐχαρίστησις τοῦ ἦτο ἀκόμη μεγαλύτερα, ὅταν τῷ 1938 ἐδημοσίευσεν τὸ γνωστόν ἔργον «Ἡ Φύσις, τὸ θαῦμα τοῦ Θεοῦ» (Die Natur, das Wunder Gottes) εἰς τὸ ὁποῖον καταχωροῦνται 22 ἀρθρα εἰδικῶν ἐπιστημόνων «τὰ ὁποῖα σκοπεῖται νὰ παρουσιάσουν, ὅπως τονίζει ὁ ἴδιος, τὸ θαῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ θαῦμα ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς νομοτελείας, τοῦ μεγέθους, τοῦ ὀραίου καὶ ἀρμονικοῦ ἐν τῇ Φύσει» τὸ θαῦμα ποῦ προχωρεῖ πολὺ πέραν τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως καὶ ἰσχύος ὡς κατὰ τὸ θεῖον».

Κάθε πνευματικὸς ἀνθρώπος ποῦ ποθεῖ τὴν πνευματικὴν ἀναδημιουργίαν τῆς ἀνθρώπότητος, συμμερίζεται τὴν χαρὰν, τὴν χαρὰν ποῦ πηγάζει Ἄνωθεν, καὶ ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ τὸν γηραῖον καὶ σοφὸν καθηγητὴν.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Φίλε κ. Διευθυντά,

Θά μου επιτρέψουν αί άγαπητάι «Ακτίνες» νά άφιερώσω μερικιάς γραμμαίς διά μίαν έκτενή βιβλιοκρισίαν που έδημοσιεύθη τελευταίως εις τό περιοδικόν «Das Reich» (Ντ. 39) έξ άφορμής τής κυκλοφορίας του νέου έργου του W. Kranz: Die griechische Philosophie (‘Η έλ. Φιλοσοφία).

«Φιλοσοφία, τονίζει ό κριτής κ. W. Müller δέν είναι μόνον έρευνα, ούτε μόνον γνώσις, αλλά συγχρόνως είναι τελεία και πλήρης ζωή. Διά τούς Έλληνας, φιλόσοφος ύπό την κυρίαν σημασίαν τής λέξεως δηλ. «διά τόν φίλον και έραστήν τής άληθείας», δέν έβρεται ό άνθρωπος εκείνος που ήσχαλειτό με κάτι τό άπραγματοποιήτον. Δι' αυτούς Φιλοσοφία ήτο άγωγή και έκπαίδευσις του ανθρώπου. Αυτή ή βαθεία και παιδαγωγική έννοια τής άληθούς Φιλοσοφίας προαγομένη φθάνει εις τό κατακόρυφον, όταν γίνη προσωπική όμολογία ήτις έκφράζεται με αναλόγως προτάσεις προς εκείνας αί όποια αναφέρονται εις την άπολογίαν του Σωκράτους, και άποτελούν τό άθροισμα τής όλης πείρας τών προνομιούχων τούτων άνδρών». Είς τό σημείον δε αυτό αναφέρει την άκόλουθον περικοπήν του συγγραφέως: «Ο Σωκράτης διά τής δυνάμεως την όποιαν περιεκλείει μέσα του, και ήτις έξεδηλοϋτο από την φωνήν τής συνειδήσεώς του ήλευθερώθη πάσης γήινης δυνάμεως και συνεδέθη τελείως με τό αιώνιον και διά του τρόπου αυτού περιστατήν ήψηλοτέραν βαθμίδα τής ήθικής ανθρωπότητος. Ήτο πάντοτε έλεύθερος και διά του τρόπου αυτού δύναται νά γίνη ό έλευθερωτής τής ανθρωπότητος».

“Ας μου επιτραπή νά είπω πόσον διαφορετική θά ήτο ή ύψις τής σημερινής ανθρωπότητος, αν ήθελε νά μελετήση, μαζί με τάς ώραίας πνευματικάς άρχάς του σπερματικώς άποκαλυφθέντος Αιωνίου Λόγου και τόν πλήρως άποκαλυφθέντα Λόγον, τόν όποιον δυστυχώς συστηματικάς άποφεύγει.

Φιλικάτα

Δ. Κωτσάκης.

Κύριε Διευθυντά,

Είχον άκόμη νωπάς τάς έντυπώσεις έκ τής μελέτης ενός έκ τών τελευταίων τευχών τών «Ακτίνων», ότε διά καλήν μου ή κακήν μου τύχην, έβρισκα ένα βλέμμα εις την καθημερινήν έφημερίδα και μετά τά νέα τής ημέρας ήθέλησα νά φρεοκάρω όλίγον τό πνεύμα μου με τό φιλολογικόν μέρος τής έφημερίδος και έδιάβασα κατά προτίμησιν τό χρονογράφημα, τό όποιον άποτελεί, ως γνωστόν, τό καθημερινόν ένττύφημα τών περισοτέρων έλλήνων. Άντί θ-

μως νά επιτύχω, ότι έπεδίωκον με τό διάβασμα του, ήσθάνθη άπογοήτευσιν και μάλιστα περισσότερον του δέοντος ζωηράν, τούτο δε έξ... αιτίας σας. Μου είχατε διεγείρει διά τής μελέτης τών «Ακτίνων» ένα άσθημα άποκρουστικότητος προς κάθε παράγοντα του ήθικού και πνευματικού καταντήματος του τόπου, ώστε άμέσως ήρχισα νά αισθάνωμαι μίαν άπογοήτευσιν, ή όποια καθίστατο όλονέν ζωηροτέρα, δσον έπροχώρουν εις τό διάβασμα του χρονογραφήματος και ή όποια έκορυφώθη εις τό σημείον όπου άπεκαλύπτετο ή έξής άλήθεια! «Πού άλλου μπορεί νά βροϋν τά πλάσματα μία καταφυγή, παρά στον ένθουσιασμό του έιδυλλίου;» “Αν τό χρονογράφημα αυτό τό παρουσιάζατε εις φίλον σας χωρίς την ήμερομηνίαν δημοσιεύσεώς του και τόν έρωτούσατε πότε έγράφη, άσφαλώς θά σας άπήντα ότι έγράφη εις παρωχημένην έποχήν. “Αν δε τόν έθεβαιώνατε ότι είναι τής παρούσης έποχής, θά σας άπήντα, όπως θά άπήντα πās έξεφρονών και λογικεύόμενος θηητός, ότι ό συντάκτης του δέν ζή την σημερινήν έποχήν, διότι αν έξη την παρούσαν έποχήν (έκτός τέλος πάντων αν είναι... μαυραγορίτης!) όχι μόνον πνευματικάς αλλά και σωματικάς θά έβλεπε με τά μάτια του τάς ύψεις και τάς φυσιογνωμίας τών φίλων του, τών γνωστών του και τών άγνωστων του άκόμη, θά ήκουε με τά αυτιά του τά προβλήματα που τόσο ζωηρά άπασχολούν τούς συνανθρώπους του και θά ήδύνατο, και με την πλέον άβρανή αντίληψιν, νά διαπιστώση την σημερινήν πραγματικότητα, την όποιαν αν ως άνθρωπος δέν θά ήμπορούσε την βρηθήση, τουλάχιστον θά την έσεβετο.

Μετά θερμών εύχαριστιών

Λ. Χάρης

Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΩΝ “ΑΚΤΙΝΩΝ,,

“Οπως και τά λοιπά έντυπα, και αί «Ακτίνες» εύρίσκονται, πρό τών σημερινών οικονομικών δυσχειριών, ήναγκασμένοι νά πρόσαρμόσουν κάπως την τιμήν του φύλλου και τό ποσόν τής συνδρομής προς τάς δαπάνας έκδόσεως. Πρός τό παρόν λοιπόν, και από του φύλλου τούτου, ή τιμή έκάστου τεύχους όρίζεται εις δραχμάς είκοσιν (20) και ή έτησία συνδρομή εις δραχμάς έκατόν (100).

Περιττόν νά είπωμεν ότι λυπούμεθα διά την επιθάρυνσιν τών αναγνωστών μας. Δέν άμφισβάλομεν όμως ότι, συνδρομηταί και αναγνώσταί του φύλλου, ως συναγωνισταί εις τόν ιδεολογικόν άγώνα, εύχαρίστως θά φέρουν ό καθείς την εις αυτόν προσήκουσαν αναλογίαν του προσθέτου βάρους, τό όποιον επιβάλλουν αί σημερινά οικονομικά συνθήκαι.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Ἐξετάζοντας τὰ φιλοσοφικὰ ρεύματα τοῦ αἰῶνος μας ὁ καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας Johannes Hessen, στὸ βιβλίο του «Τὰ σύγχρονα πνευματικὰ ρεύματα» (Die Geistesströmungen der Gegenwart) ἀποδεικνύει, ὅπως ἀνεφέρθη στὸ ἄρθρο τοῦ προηγουμένου τεύχους τῶν «Ἀκτίνων», ὅτι ἡ ἴδια ἢ σημερινὴ φιλοσοφία θεωρεῖ μονόπλευρες τὶς φυσικοκρατικὲς θεωρίες καὶ τὶς ἀποδοκιμάζει. Αὐτὸ ὀφείλεται, συνεχίζει, σ' ἕνα γεγονός ἐξαιρετικῆς σημασίας γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πνεύματος, δηλαδὴ στὸ ὅτι ὁ αἰὼν μας ἀνεκάλυψε καὶ πάλι τὸ πνεῦμα καὶ τὶς πνευματικὲς ἀξίες. Κάτι ποῦ σχεδὸν ἐξέφυγε ἀπὸ τὴ ματιά τῆς προηγουμένης ἐποχῆς, προσανατολισμένης μονόπλευρα πρὸς τὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες, ἔγινε πάλι σήμερα ἀντιληπτὸ στὰ πνεύματα ποῦχουν ἀνοιχτὰ τὰ μάτια πρὸς τὴν Ἀλήθεια: Ὁ κόσμος τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἀεῶνων. Πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση ἐργάστηκαν δυὸ κυρίως μεγάλοι σύγχρονοι φιλόσοφοι, ὁ Max Scheler καὶ ὁ Nicolai Hartmann.

Ἡ φιλοσοφικὴ ἀνθρωπολογία τοῦ Scheler, ἔργο τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ζωῆς του, ποῦ ὅμως μόνο σὲ σχέδιο μπόρεσε νὰ τὴν δημοσιεύσῃ, τὸν ἔφερε ἀναγκαστικὰ μπροστὰ στὸ πρόβλημα τοῦ πνεύματος. Γιὰ τὸ ὅλο πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου, ἀποφασιστικὸ, κρίσιμο, εἶναι τὸ ζήτημα ἀν μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ ζῴου ὑπάρχει ἀπλῆ διαφορά βαθμοῦ ἢ ὀντολογικὴ διαφορά. Τὸ δεύτερο θὰ συμβαίη ἀν στὸν ἀνθρώπο, δίπλα στὶς ἰκανότητες ποῦ εἶναι κοινὲς καὶ σ' αὐτὸν καὶ στὴν ὑπανθρώπινη ζωὴ, προστίθεται μιὰ ξεχωριστὴ δύναμις, κάποια νέα Ἀρχή. Αὐτὸ πιστεῖται ὁ Scheler: «Αὐτὸ ποῦ κάνει τὸν ἀνθρώπο νὰ εἶναι ἀνθρώπος», γράφει, «εἶναι κάποια Ἀρχή, ἐντελῶς ἀντίθετη πρὸς κάθε Ζωή, ποῦ, σάν τέτοια, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ, ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἐξέλιξη τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἀνατρέχει μόνο στὴν ἀνώτατη Αἰτία τῶν πραγμάτων, στὴν ἴδια δηλαδὴ Αἰτία ποῦ μερικὴ ἐκδήλωσις τῆς εἶναι καὶ ἡ Ζωή. Οἱ Ἕλληνες εἶχαν βρῆ κίόλα αὐτὴ τὴν Ἀρχή καὶ τὴν ὀνομάζαν «Λόγο». Ἐμεῖς θὰ προτιμήσουμε μιὰ λέξι πειὸ περιληπτικὴ, ποῦ νὰ περιλαμβάνη ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἔννοια τοῦ λογικοῦ κι' ἕναν ὀρισμένον τρόπο ἀντιλήψεως, τὴν

ἀντιλήμη τῶν βασικῶν φαινομένων, τῆς οὐσίας τῆς ὑπάρξεως, καὶ ἀκόμη μιὰ κατηγορία χαρακτηριστικῶν συναίσθηματικῶν καὶ βουλητικῶν πράξεων, ὅπως ἡ καλῶς ὄνη, ἡ ἀγάπη, ἡ μετάνοια, ὁ σεβασμὸς, δηλαδὴ τὴ λέξι «πνεῦμα» (*).

Μὲ τὴ θέσι αὐτὴ ὁ Scheler ἀποκρούει τὴ Φυσιοκρατία καὶ ξαναγυρίζει στὸν μεταφυσικὸ ἰδεαλισμὸ ποῦ ἱδρυσάν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης. Καὶ προχωρεῖ ὑστερα παρακάτω, προσπαθώντας νὰ προσδιορίσῃ ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς τὴν καινούργια αὐτὴ Ἀρχή, τὸ Πνεῦμα. Τί εἶναι Πνεῦμα; ρωτᾷ. Ἡ πνευματικὴ ὄντοτης διακρίνεται ἀπὸ τὴ ζωικὴ, κυρίως ἐπειδὴ δὲν εἶναι δεμένη μὲ τὰ ἔνστικτα καὶ τὸν γύρω τῆς Κόσμο, ἀλλὰ ἐλεύθερη ἀπ' αὐτά. Μπορεῖ νὰ τοποθετήσῃ ἀπέναντι τῆς τὸν γύρω τῆς Κόσμο, ἀπ' αὐτὸν νὰ φτιάξῃ ἕναν ἀντικειμενικὸ Κόσμο καὶ νὰ σχηματίσῃ ἀντίληψι γιὰ τὰ ἀντικείμενα αὐτά. Τὸ πρῶτο δειγμὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ πνεύματος εἶναι λοιπὸν ἡ συνείδησις τοῦ ἀντικειμένου. Καὶ μαζί μ' αὐτὸ, τὸ δεύτερο, ἢ αὐτοσυνείδησις. Τὸ ζῴο ἔχει βέβαια συνείδησι, ποῦ τὸ ξεχωρίζει ἀπ' τὸ φυτὸ. Ἀλλὰ δὲν ἔχει αὐτοσυνείδησι, ὅπως ἦδη ὁ Leibniz εἶχε ἀντιληφθῇ. Δὲν κυριαρχεῖ πάνω στὸν ἑαυτὸ του καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔχει καὶ συνείδησι τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἐνῶ ὁ ἀνθρώπος, ἀντίθετα, μπορεῖ ν' ἀντικειμενοποιήσῃ καὶ τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ του καὶ τὸ περιεχόμενό τῆς.

Στὸ ἔργο του «Τὸ πρόβλημα τῆς πνευματικῆς ὑπάρξεως» («Das Problem des geistigen Seins») ὁ N. Hartmann συνεχίζει τὶς σκέψεις αὐτὲς τοῦ Scheler. Ἀντιλαμβάνεται κι' αὐτὸς τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξί σάν ἕνα κλιμακωτὸ ἢ κατὰ στίβους οἰκοδόμημα. Ἡ ἀνώτερη στίβα σ' αὐτὸ εἶναι τὸ πνεῦμα. Ἡ θέσις του ὡς ὄντος ἔχει ἕνα διπλὸ χαρακτηριστικὸ: Στηρίζεται πάνω σὲ μιὰ ἄλλη, κατώτερη, στίβα καὶ ὅμως εἶναι κάτι ξεχωριστό, νέο. Ἄν καὶ «φερομένη» εἶναι, ἐν τούτοις, «αὐτόνομη» ὑπαρξίς.

Τὰ δυὸ αὐτὰ δὲν ἀποκλείουν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο. Αὐτὸ θὰ τὸ νόμιζε κανεὶς μόνο ἀν

(*) M. Scheler, Die Stellung des Menschen im Kosmos.

δὲν ἀντιλαμβάνονται σωστά τοὺς δυὸ ἀυτοὺς ὄρους. Ἀυτονομία δὲν σημαίνει ἔλλειψι κάθε ἐπαφῆς, οὔτε «φερόμενος» σημαίνει σύνθετο τοῦ «φέροντος». Μὲ ἄλλα λόγια τὸ αὐτόνομο πλάσμα δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς «αἰωρούμενο», χωρὶς στήριγμα, οὔτε νὰ νομίζει πῶς τὸ ἐξηρητημένο μπορεί ν' ἀναλυθῆ στούς παράγοντας ἀπ' τοὺς ὁποίους ἐξαρτᾶται. Καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις δὲν θ' ἀντιλαμβάνονται σωστά τὴ σχέση τοῦ πνεύματος πρὸς τὰ ἄλλα στρώματα ποὺ ἀπαρτίζουν τὴν ὄντοτητα. Γιὰ τὸ πνεῦμα, αὐτὴ ἡ «στήριξις» εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς αὐτόνομης κατασκευῆς.

Ἄν παραβλέψῃ κανεὶς τὴ «στήριξις» αὐτῆ τοῦ πνεύματος, τὸ κάνει αἰωρούμενο πνεῦμα, τὸ ἀπολυτοποιεῖ, βάζει στὴ θέσι ἑνὸς ἀνθρώπινου, γηίνου, πνεύματος, ἕνα ἀπειρο, θεῖο, πνεῦμα.

Ἀκόμη χειρότερο εἶναι τὸ ἄλλο λάθος: Τὸ νὰ μὴν ἀντιληφθῆ κανεὶς σωστά τὴν ἰδιότυπη οὐσία τοῦ πνεύματος. Νομίζουν ὅτι ἡ πνευματικὴ ὄντοτης, ἐπειδὴ ἡ ὑπαρξις τῆς στὸν Κόσμο ὀρίζεται καὶ περιέχεται ἀπὸ κατώτερη ὄντοτητα, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς τελευταίας αὐτῆς. Βγάδουν ἀπ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ στιγμὲς τοῦ ψυχικοῦ συντίθενται κατὰ πολυποικίλους τρόπους καί, σὲ ἀρκετὰ προχωρημένη, ἀνώτερη, σύνθεσι, δίνουν τὸ πνεῦμα. Κατὰ παρόμοιον τρόπο, θεωροῦν τὸ ψυχικὸ γεγονός ὡς κάτι σύνθετὸ ἀπὸ στιγμὲς τοῦ ὀργανικοῦ καί, παραπέρα, τὸ ὀργανικὸ σύνθετο ἀπὸ στιγμὲς τοῦ ὕλικου. Ἔτσι ἀναλύεται ἡ ἀνώτερη ὄντοτης στὴν κατώτερη καὶ προκύπτει ἕνας ἀυστηρὸς ὕλισμός ἀφοῦ τὸ πνεῦμα ἀνάγεται στὴν ὕλη καὶ ἀναλύεται σὲ μηχανικὰ περιστατικά.

Ἀντίθετα πρὸς αὐτὰ, ὑποστηρίζει ὁ Hartmann, πρέπει νὰ ἐννοηθῆ ὅτι:

1) Ἐχουν, βέβαια, τὰ πνευματικὰ φαινόμενα μιὰ ἀνώτερη πλοκή. Ἄλλα αὐτὸ δὲν σημαίνει καθόλου πῶς ἀποτελοῦν μόνο μιὰ ἀπλή σύνθεσι. Ὅσο κι' ἂν τ' ἀνάλυσι κανεὶς, βρίσκει πάντα συστατικὰ πνευματικὰ ἐπὶ τὴν οὐσία τους, ποὺ δὲν μποροῦν μὲ κανένα τρόπο ν' ἀναχθοῦν σὲ μορφὲς ὑπάρξεως μὴ πνευματικές. Συμβαίνει φηλαδιὴ κι' ἐδῶ ὅτι, λίγα σκαλοπάτια παρακάτω, μὲ τὴν ὀργανικὴ ζωὴ, ἡ μάλλον μὲ ὅλα τὰ μέρη τῆς ὑπάρξεως: Καὶ ἡ ὀργανικὴ ζωὴ δὲν χωρίζεται σὲ ἄτομα, οὔτε ἡ ψυχικὴ σὲ ὀργανικὰς λειτουργίας.

2) Τὸ πνεῦμα, κατὰ τὴν «στήριξις» ἀναγκάζεται νὰ πάρῃ ὀρισμένους ὄρους τῆς κατώτερας ὑπάρξεως. Δὲν μπορεί νὰ τοὺς ἀγνοήσῃ, γιατί φέρεται ἀπὸ πλάσματα κλεισμένα μέσα σ' αὐτοὺς (ὅπως, λόγου χάριν, ὁ χρόνος, ἡ φθορά, ἡ ἀλλαγὴ κτλ.). Οἱ κατώτερες κατηγορίαι φαίνονται ἔτσι

δυνατώτερες. Ἄλλα σ' αὐτὸ ἐξαντλεῖται ὅλη τους ἡ ἐπίβρασις πάνω στὸ πνεῦμα. Ὑπάρχουν πάντα στιγμὲς τῆς δικῆς του ἐξχωριστῆς σφαιρας, κι' αὐτὲς ἀκριβῶς εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ πνεύματος. Αὐτὲς ἀποτελοῦν τὸ ἀπαράβλητο, τὸ νέο τῆς πνευματικῆς ὑπάρξεως. Σ' αὐτὲς ἔγκειται ἡ ὄντολογικὴ τῆς αὐτονομίας. Ἄν κανεὶς ἀντιληφθῆ τὴν υπερβάλλουσα μοναδικότητα τοῦ πνεύματος δίπλα σ' ὅλες τῆς μὴ πνευματικῆς ὑπάρξεις, τὴ χαρακτηριστικὴ τοῦ ὑποκειμενικότητας, προσωπικότητας, τὸν αὐθωρητισμὸ του, τότε φαίνεται καθαρὰ πῶς τὰ ἰδιαίτερα αὐτὰ βασικὰ στοιχεῖα του καὶ ὄχι τὰ στερεότυπα στημόνια τῶν φυσικῶν καὶ ζωικῶν συνθηκῶν ποὺ διατρέχουν τὸ πλέγμα του, ἀποτελοῦν τὸ μοναδικὸ ὕψασμα ἀπ' τὸ ὁποῖο εἶναι φτιαγμένο τὸ πνεῦμα. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν μπορεί κανεὶς νὰ «ἐξηγήσῃ» τὸ πνεῦμα μὲ κάτι ἄλλο. Νὰ «ἐξηγηθῆ», μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια, μόνο τὸ σύνθετο καὶ ἐτερόνομο εἶναι δυνατόν. Τὸ πνεῦμα ὁμῶς, ἂν καὶ στηρίζεται καὶ ἐξαρτᾶται, ἔχει τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἀπόλυτης αὐτονομίας. Δὲν μπορεί νὰ τὸ «ἐξηγήσῃ» κανεὶς.

Τὸ πνεῦμα ὁμῶς δὲν ἔχει μόνο ἐπίγνωσι τῶν γύρω του, ἀλλὰ κυριαρχεῖ καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Κι' ἔτσι φθάνουμε σ' ἕνα ἄλλο δείγμα τῆς ὑπάρξεως τοῦ πνεύματος, τὴν αὐτοκυριαρχία του ἢ τὸν αὐτοορισμὸ του. Εἶναι τὸ ἀντίστοιχο τῆς αὐτοσυνειδήσεως, στὸ ἐπίπεδο τῆς θελήσεως. Περιεῖχει τὴν ἐλευθερία, τὴν ἐλευθερία τῆς θελήσεως. Ἀπ' αὐτὸ ἐξαρτᾶται ὁ χαρακτήρ τοῦ προσώπου ὡς ἠθικοῦ ὄντος: Μόνο ἕνα ἐλεύθερο δν μπορεί νάχη τὴν ἱκανότητα τῆς εὐθύνης καὶ τοῦ καταλογισμοῦ. Μόνο αὐτὸ μπορεί νάχη ἐνοχὴ ἢ ἀξία, νὰ εἶναι καλὸ ἢ κακὸ ἀπ' τὴν ἠθικὴ ἀποψι.

Ἡ ἐλευθερία εἶναι ἐτὸ ἀνώτερο δῶρο ποὺ ἔχει δοθῆ στὸν ἄνθρωπο, τὸ ἀληθινὸ θαῦμα τῆς ὑπάρξεώς του, τὸ μεταφυσικὸ καὶ θεῖο μέσα του». Ἡ ἐλευθερία αὐτὴ δὲν εἶναι, φυσικὰ, ἀπόλυτη. Ὅπως ἡ αὐτοσυνειδήσις τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι τελεία—ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι, γιὰ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ του, κάτι τὸ ἀπόλυτα ξεκαθαρισμένο—ἔτσι καὶ ἡ ἱκανότης του νὰ ὀρίξῃ τὸν ἑαυτὸ του περιορίζεται μέσα σὲ ὄρια. Δὲν μπορεί νὰ διαμορφώσῃ τὸν ἑαυτὸ του μὲ ἀπόλυτη ἐλευθερία. Πρέπει νὰ δουλέψῃ μὲ τὸ ὕλικὸ ποὺ τοῦ δόθηκε, τὸ σκοτεινὸ φυσικὸ ὕλικὸ. Ἔτσι ἡ ἐλευθερία, τὸ στοιχεῖο ποὺ κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ μοιάξῃ μὲ τὸν Θεὸ, κάνει συγχρόνως φανερὴ καὶ τὴν διαφορὰ του ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν ἀπόστασι μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ.

*

Ὡς πρὸς τὶς ἀξίες πάλι, ποὺ ἀπετέλεσαν τὴν ἄλλη «πέτρα σκανδάλου» γιὰ τὴν

ἀρνητική φιλοσοφία τοῦ περασμένου αἰῶνος, γράφει ὁ Hesse, ἡ παραδεδομένη σήμερα θεωρία, ὅπως τὴν ἀνέπτυξαν ὁ Max Scheler στὸ περίφημο ἔργο του «ὁ Φορμαλισμός στὴν Ἠθική καὶ ἡ ὕλιστική ἀξιολογία» («Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik») καὶ ὁ N. Hartmann στὴν «Ἠθική» του, στηρίζεται στὶς ἀκόλουθες βασικὲς σκέψεις: Οἱ ἀξίες εἶναι κάτι ἀντικειμενικό, πού ξεφεύγει τὴν αὐθαιρέσια τοῦ ὑποκειμένου πού τις ἀντιλαμβάνεται. Ὑπάρχει, μ' ἄλλα λόγια κάποιον ὑπερατομικὸ βασίλειο ἀξιών, πού ἀποτελεῖ μὴ τὰξι ἀντικειμενικὴ ὄση καὶ ὁ κόσμος τῶν ὄντων. Ἐτσι ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὸν ὑποκειμενισμό καὶ τὸν σχετικισμό τῶν ἀξιών καὶ ξαναπαίρνουμε τὴν πλατωνικὴ καὶ ἀριστοτελικὴ παράδοσι.

Ὡς ἰδεατὴ τάξις, ἡ τάξις τῶν ἀξιών, κατατάσσεται στὴν κατηγορία τῶν ἰδεῶν. Δὲν συμπίπτει ὅμως μαζί τους, γιατί δὲν εἶναι λογικὴ τάξις. Δὲν σχετίζεται πρὸς τὴν ratio τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ πρὸς τὴν συναισθηματικὴ πλευρὰ τῆς ὑπάρξεώς του. Τὸ περιεχόμενο τῆς δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῆ μετὰ τὴν νόση, ἀλλὰ μόνο νὰ τὸ ζήσει μετὰ τὸ ἀσθημα. Ἡ τάξις τῶν ἀξιών δὲν εἶναι «ordre de la raison» ἀλλὰ «ordre du coeur» (Pascal).

Ἡ τάξις τῶν ἀξιών εἶναι τάξις σειρᾶς. Ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὴν ἀπάνω καὶ κάτω, ἀνώτερο καὶ κατώτερο. Πάνω ἀπ' τὶς λογικὲς εἶναι οἱ πνευματικὲς ἀξίες, πού κι' αὐτὲς πάλι ἔχουν μεταξὺ τους διαφορὲς σειρᾶς. Τὴν ψηλότερη κορυφὴ τοῦ κόσμου τῶν ἀξιών τὴν ἀποτελοῦν κατὰ τὸν Scheler τὰ ὄσια, ἡ θρησκευτικὲς ἀξίες.

Τὶς ἀξίες τις ἀντιλαμβάνεται κανεὶς σὲ ὠρισμένες ἐνέργειες τοῦ πνεύματος. Δὲν πρόκειται γιὰ ἐνέργειες τῆς νοήσεως. Ἡ νόση εἶναι γιὰ τις ἀξίες τόσο τυφλὴ, ὅσο τὸ αὐτὶ γιὰ τὰ χρώματα καὶ τὸ μάτι γιὰ τοὺς τόνους. Στὴν ἀναγνώρισι τῶν ἀξιών ὀλόκληρη ἡ προσωπικότης παίρνει μέρος. Ἀναγνωρίζουμε τις ἀξίες ὅταν ἀνάθει μέσα μας τὸ φῶς τῶν. Τὶς συλλαμβάνουμε ὅταν ἐκείνες μᾶς ἀρπάζουν.

Οἱ ἀξίες μποροῦν νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν ἰδανικὴ στὴν πραγματικὴ τάξι, δηλαδὴ νὰ γίνουν πραγματικὲς. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν πραγματοποιήσι ζητοῦν ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο.

Οἱ ἀξίες, ὅπως ἰδιαίτερος τονίζει ὁ Hartmann, δὲν εἶναι πραγματικὲς δυνάμεις, εἶναι ἰδέες, ἰδανικὲς κατασκευὲς ἢ ἰδιότητες. Δὲν λένε τί εἶναι, ἀλλὰ μόνο τί πρέπει νὰ εἶναι. Δὲν πραγματοποιοῦνται μόνες τῶν. Δὲν ἔχουν τὸν καταναγκασμὸ τῶν φυσικῶν νόμων. Μόνο τὸ «πρέπει» δὲν ἀλλάζει τὴν πορεία τῶν πραγμάτων. Ἡ πραγματοποίησις τῶν ἀξιών ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἂν θὰ βρεθῆ μέσα στὸν πραγματικὸν κόσμον κάποιον ὄν ἰκανὸν νὰ προσδεχθῆ τὸ ἰδανικὸ τῶν αἰτημάτων καὶ νὰ διαθέσῃ γι' αὐτὸ τὸν ἑαυτὸ του. Καὶ αὐτὸ τὸ ὄν εἶναι ὁ ἀνθρώπος, γέφυρα τῶν ἀξιών πρὸς τὸν πραγματικὸν κόσμον. Δὲν εἶναι ὅμως καταναγκασμένος ὁ ἀνθρώπος, νὰ παίξῃ αὐτὸν τὸν ρόλο. Ἀπόκειται στὴν ἐλευθερία του ν' ἀναλάβῃ ἢ ὄχι αὐτὴ τὴν ἀποστολή. Εἶναι λοιπὸν ἠθικὴ ὑπάρξις ὁ ἀνθρώπος. Ἡ ἀδυναμία τῶν ἀξιών εἶναι ἡ δικὴ του δύναμις. Αὐτὴ τοῦ δίνει τὴ μοναδικὴ θέσι πού κατέχει μέσα στὸν Κόσμον. Σ' αὐτὸν ἔχει δοθῆ, ἔτσι, νὰ φέρῃ στὸν κόσμον κάποιον προσδιορισμὸ ἀνωτέρου εἶδους (ἀπέναντι στὸν αἰτιῶδη προσδιορισμὸ τῶν φυσικῶν συμβάντων) πού χωρὶς αὐτὸν δὲν θὰ ὑπῆρχε.

Τέλος ὁ Scheler, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, προχωρεῖ, ζητώντας νὰ δῶσῃ μεταφυσικὸ ἀγκυροβόλιο στὸν κόσμον τῶν ἀξιών. Στερίζεται γι' αὐτὸ στὸν «φαινομενολογικὸ νόμον τῆς ὑπάρξεως» τοῦ συσχετισμοῦ μεταξὺ τοῦ (ἀντικειμενικοῦ) ἀντικειμένου καὶ τῆς (ὑποκειμενικῆς) πράξεως. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι παντοῦ ὅπου πιστεύουμε πὼς πρέπει νὰ διαπιστώσουμε τὴν ὑπάρξι κάποιας κατηγορίας ἀντικειμένων, πρέπει νὰ προϋποθέσουμε τὴν ὑπάρξι καὶ τῆς ἀντιστοιχῆς κατηγορίας ἐνεργειῶν. Ἀλλὰ οἱ ἀξίες εἶναι μιά ξεχωριστὴ τάξι ἀντικειμένων. Ἰσχύει ἄρα καὶ γι' αὐτὲς ὁ νόμος ἐκεῖνος τῆς συσχέτισεως. Πρέπει λοιπὸν ν' ἀντιστοιχοῦν καὶ πρὸς τις ἀξίες ὠρισμένες ἐνέργειες τῆς συνειδήσεως. Οἱ ἀξίες, σύμφωνα μετὰ τὴ φύσι των, πρέπει νὰ φανερωῦνται σὲ μίαν αἰσθανομένη συνειδήσι.

Οἱ σκέψεις αὐτὲς ἔχουν βαθύτατη σημασία γιὰ τὴ Μεταφυσικὴ. Γιατὶ ὁ νόμος τῆς ἀντιστοιχῆς μεταξὺ ἐνεργείας καὶ ἀντικειμένου εἶναι κατὰ τὸν Scheler ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μέσα πού μᾶς παρέχει ἡ σκέψις, γιὰ νὰ συμπεράνωμε τὴν ὑπάρξι τοῦ ἀπολύτου Πνεύματος.

ΑΛΗΘΙΝΟ, ΣΑΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Γύρω-γύρω ή θάλασσα και τὸ νησί στη μέση. Κι' ἀπάνω στὸ νησί, καλύτερα, στάνες και χωριά. Κι' ἀπ' ὄλα τὰ χωριά, πρῶτο τὸ Μοσχοχώρι μὲ τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους. Καί κοντὰ στὸ Μοσχοχώρι, τὸ Ξακουστὸ «Πυργί», ποῦταν Ξακουσμένο ἀπ' τὴν ἀρχόντισσά του. Γιατί πάνω στὸ «Πυργί» ζούσε ἡ κυρία Ἰσαμπέλλα, κοσμοξάκουστη γιὰ τὴν ἀρετὴ και τὶς πολλές τῆς χάρες. Σ' ὄλο τὸ νησί και σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμο ἦταν ἀπλωμένη ἡ φήμη τῆς Κυραῆς. Ὅπου ὑπῆρχαν ἀνθρώποι γνωρίζαν τὴν κυρά.

Μὰ κείνοι πού τὴν καλοξέραν, ἦταν οἱ Μοσχοχωριανοί, πού ἀπ' ὄλους τοὺς ἀνθρώπους ἦταν πιὸ κοντὰ τῆς. Δίπλα τους εἶχαν τὸ «Πυργί».

Μπροστὰ ἦταν ὁ κάμπος, και πίσω τὸ χωριό, κι' ἀπάνω στὸ μικρὸ βουγὸ ἰψώνοταν τὸ κάστρο, και λίγο πιὸ παρῆκει, λίγο χαμηλότερα, στοῦ βουνοῦ τὴ ράχη, βρισκόταν τὸ «Πυργί». Ἀπὸ τὸ Μοσχοχώρι ἀνοίγονταν ὁ δρόμος ποῦφερνε στὸ «Πυργί». Μόλις ἔξικοβες τοῦ κάμπου τὴ λακκοῦθα, ἀρχίζε τὸ στρατὶ νὰ γαντζώνη στὸ βουνό. Κι' ἀνέβαινε ἀτότομες κορδέλλες, μὲ λίγο ἴσιωμα και πιὸ πολὺ ἀνηφόρι.

Κι' ἄλλοτε ἀνέβαινες δίχως ἰδρῶ και κόπο. Κι' ἀεράκι δροσερὸ ἔλουζε τὸ κορμί σου. Ἀνάλαφο τὸ βάδισμα, λές και τὰ πέλιματα πατοῦσαν σὲ πουπουλένια γῆς. Σάν νάταν στορωμένος κιλῆμμα και χαλιὰ ὁ βραχιοτὸς ὁ δρόμος. Ὅταν μὲ ζεστὴ καρδιά ἔπερνες τὸ δρόμο κι' ἤθελε ἡ ψυχὴ σου γρήγορα νὰ φθάση στὸ «Πυργί», ἦτανε γλέντι σωστὸ τ' ἀνέβασμα.

Μὰ ἦτανε πάλι μέρες πού ἀπ' τὴν πρώτη τὴ στιγμή σου κόβοταν τὸ γόνα. Βαρῆδια λές τὰ μέλη σου κρατοῦσαν. Ὅταν πάλι μὲ κρούα καρδιά ἀνέβαινες τὸ δρόμο, ἀτέλειωτη, μονότονη, ἀλλόκοτη γινόταν ἡ πορεία. Χαλίγια μυτερά κι' ἀγκασθωτὰ γωνάρια βρασιζόντουσαν μπροστὰ σου. Ἀνήφορος τὸ ἴσιωμα, ἰδρῶς τ' ἀνέβασμά σου. Δρόσος στὸ δρόμο δὲν ὑπῆρχε. Ἀφό-

ρητό ταν τὸ λιοπύρι και φλόγα σωστὴ τ' ἀγγέρι.

Και συνέβαινε και τοῦτο τὸ γουστόζο, ν' ἀνέβαινοννε δυὸ ἀνθρώποι μαζί, κάπου τὴν ἴδια ὠρα. Και τοῦ ἑνὸς τ' ἀνέβασμα νάνα, ὅπως λέν στα παραμύθια, γοργόφερο σάν περιστεριοῦ πλάλα, και τ' ἄλλουνοῦ μαρτύριο, μόχτος, ἀμύρα, κόπος.

—Γιὰ ν' ἀνέβης στὸ «Πυργί», συχνόλεγε πονετικά ἡ κυρία Ἰσαμπέλλα, τὴ σκέψι σου πρόκει νὰ λευκαίνης. Κι' ἔπειτα νάνα ὁ πόθος σου ἀγνός. ἴσιο τ' ἀνάβλημα σου. Νάνα τὸ εἶνα σου ἐλαφρόβαρο, νάχη ἀπαρηθῆ ὅ,τι εἶναι ἀμαρτία. Ἄλυσσδες δὲ χροαίζονται σ' ἐτούτη τὴν πορεία. Μηδὲ καδένες στη γῆ νὰ σὲ κρατάνε. Ὅταν τέτοια βάρη κουβαλῆς μὲς' στὴν ψυχὴ σου, τί σοῦ φταίει ὁ δρόμος;

Και νὰ δῆς, ἀνθρώποι πού ζήσανε χροῖνια σ' ἐτούτα δῶ τὰ μέρη και τοῦ νησιοῦ γνωρίζανε ὄλα τὰ κατατόπια, τὴν παιδιάνε σα νάταν ἀπατοὶ τοὺς ξένοι. Πήγαιναν στὸ «Πυργί» χωρὶς καρδιά, δίχως πνοή, μ' ἀδεια τὴν ψυχὴ, κι' ἔπειτα γνοίζανε σκυφτοί, κατάκοποι και ταλαιπωρημένοι. Σὰ νάταν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς περιηγητάδες πού πλούσιοι στη γνώσι μοναχὰ ἀνέβαιναν τὸ Κάστρο. Θαυμάζανε τὴ θάλασσα, κντιούσανε «τ' ἀρχαία», ἐτυπώνανε στη μνήμη τους φλόαρες εἰκόνες. Κι' οὔτε «Πυργί» γνωρίζανε, οὔτε τῆς κυραῆς Ἰσαμπέλλας μας τὴ χάση.

*

Κι' ἦταν τὸ «Πυργί» γεμάτο πρασινάδα, χάση κι' ἐμμορφιά. Γαλήνη βασιλευε πάντα στὸ «Πυργί». Κι' ἦσαν ὄλα ἦσυχια, εἰρηνικά τὰ πάντα τὰ ζῶα, οἱ θάμνοι, τ' ἀγριοπούλιονδα και τῶν δεντροῶν τὰ κλώνια. Κι' ἦταν ἦσυχια κι' ἀπάνεμο. Ποτὲ δὲν τῶπιανε νοτιάς, μηδὲ οἱ ἄλλοι ἄνεμοι πειραζάν τὸ «Πυργί». Ἐνα ἀπαλόσυρο τὸ δρόσιζε μονάχα μαῖστραλί. Κι' ὄλο τὸ νησί εἶχε ἀφθονες δροσιές. Μὰ τοῦ «Πυργιοῦ» ἡ δροσὸς ἦταν ἄλλο πράμμα. Ἐ-

φθανε καὶ δρόσιζε τὰ βράθη τῆς ψυχῆς. Ἐσταζε στάλα-στάλα στὴν καρδιά τ' ἀνθρώπου. Ξεκούραζε καὶ ἀνάπνευε τὸν κάθε ὀδοιπόρο πουρχόταν στὸ «Πυργί».

Μὰ δὲν ἦταν ἡ δρόσος μοναχά, ποῦκανε τὸ «Πυργί» νάναι σάν ἄλλος τόπος. Δὲν ἦταν τῆς φύσης του οἱ ἐμμορφιεῖς κι' οἱ πλοῦσιες τοῦ τόπου γαρνιτούρες, τῶν πουλιῶν τὰ κελαϊδίσματα, τῶν ζωντανῶν ἡ ἀνάσα, ἡ τοῦ τοπειοῦ ἡ γαλήνη, ποῦκανε νάναι τὸ «Πυργί» ἀλλοιώτικος, παραμυθένιος τόπος. Μὰ κι' ἴδια ἡ κυρά ἡ παρουσία τῆς κυρᾶς ἀπάνω στὸ «Πυργί» ἦτανε πὸν τὸκανε νάναι κάτι ξεχώρο μέσα σ' ὄλο τὸ νησί. Ἡ κυρά Ἰσαμπέλλα ἔκανε νὰ μὴν εἶναι τὸ «Πυργί» νησί: Ἦτανε ἄλλος τόπος. Σάν νὰ μὴν ἦταν σάν ἄλλα χώματα τὸ χῶμα πὸν πατούσεσθε στὸ «Πυργί». Σάν νάταν οὐρανοτεσιμένη ἡ γῆς σ' ἐτούτη τοῦ νησιοῦ τὴν ἄκρη.

Κι' ἦταν ἡ κυρά τῶν ἀνθρώπων τὸ ἀγλαΐσμα, τοῦ τόπου τὸ καμάρι. Ἦταν ἡ ἴδια ἡ καλωσύνη. Τὸ χαμόγελοιο τῶν παιδιῶν. Τῶν πονεμένων ἡ συμπόνια.

Κι' εἶχε ἡ Ἰσαμπέλλα πάντα ἀνοιχτές τις πόρτες τοῦ «Πυργιοῦ» γιὰ τὸν πεινασμένο, τὸν διψασμένο κι' ἔρημο καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ εὗρισκε πάντα στὸ «Πυργί» ἐκεῖνος πὸν πεινούσε πλοῦσιο κι' ἀχιστὸ φαί. Κι' ἐκεῖνος πὸν διψούσε, ἔσβυνε τὴ δίψα του σὲ κρυσταλλένια βροῦση. Γιὰ τὴν ἀρρώστεια του εὗρισκε γιατροῦ, ἐκεῖνος πούταν ἀρρωστος. Κι' ἀνακούφιση ὁ πονεμένος κι' ὁ σακάτης. Ὅλοι οἱ ἀνθρώποι τοῦ νησιοῦ ἤξεραν τὸ «Πυργί». Καὶ στὴν ἀνάγκη ἀπάνω, τὸ δρόμο του βαδίζαν. Βρίσκανε κεῖ πάνω ὅ,τι δὲ μποροῦσαν νὰ τοὺς δώσουν οἱ δικοὶ τους: τὴν εἰρήνη.

*

Ὅλο τὸ χωριὸ ἤξερε τῆς κυρᾶς Ἰσαμπέλλας τὴν καρδιά, τις ἀφρονές της καλωσύνης. Γιατί δὲν ἦταν ἡ κυρά σάν νοικοκυροπούλα πὸν με τὸν πόντο μετροῦ τὴν καλωσύνη. Ἀφθονα πάντα σκορπούσε τ' ἀγαθά. Κι' ἀμέτρητα χάριζε τὰ δῶρα.

Ὅλοι τὴν ἀγαπούσανε. Κι' αὐτὸς ἀκόμα ὁ Νίκος ὁ Χειμῶνας, οὔτε στὴ φυλακὴ του, λόγο κακὸ δὲ σκέφτηκε στὸ στόμα του νὰ βάλῃ. Τοῦχε μπιστευτῆ τοῦ ἀγαίρεντου

ἡ κυρά, χρήματα καὶ κτήματα πολλὰ. Κι' αὐτὸς τὰ καταχράστηκε. Πῆγε ὅμως καὶ τῆς κλαῦτηκε, κι' ἡ πολλή της καλωσύνη τοῦσβυσε τὸ χρέος. Μὰ ὁ ἀθεόφοβος μόλις ἤθεε στὸ χωριό, ἔκαμε τὴν ἀτιμὴ τὴν πρᾶξη: Τὸν Καναβῆ, τὸν φρουκαρά, ἀνθρώπο φαμελίτη, με τρία ἀνήλικα καὶ δυο στὴν κούνια βροῦρη, γιὰ λίγα χρεωστούμενα, γιὰ δυο ψυροπαράδες, τὸν βάζει στὸ μπουντροῦμι. Τὸ μαθαίνει ἡ κυρά. Τὸν Καναβῆ ἐλευθερώνει πλερώνοντας τὸ χρέος καὶ βάζει μέσα γιὰ καλά, στὸ ἴδιο τὸ μπουντροῦμι, τὸν Νίκο τὸν Χειμῶνα. Καὶ τώρα ὄλοι στὸ χωριὸ ἔχουνε νὰ τὸ λένε, πὸς ἡ κυρά τ' ἀδικο δὲν θέλει.

Σάμπως ἡ κυρία Ἰσαμπέλλα ἔκανε διακροῖσι καμιά στὰ πρόσωπα πὸν πήγαιναν κοντά της; Σ' ὄλους δὲν ἔκανε τὴν ἴδια ὑποδοχή; Προσωποληψίες, προσόντα καὶ διακροῖσι δὲν ἐπιάναν τόπο στὸ «Πυργί».

Οἱ πολλότεροι δὲν καλοθυμοῦνται τότες ποῦτυχε νὰ πᾶν μαζί ὁ Σώτροπας ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ ὁ Παναγῆς ὁ Ρέμπουλος; Ὁ Σώτροπας ἦταν ἀνθρώπος σπουδαγμένος, εὐκατάστατος, ποῦχε κτήματα πολλὰ. Ὁ Ρέμπουλος τί ἦταν; Ἐνα οὐδετίποτες—τοῦ χωριοῦ νὰ ποῦμε τὸ ρεμάλι.

Μπήκανε λοιπὸν μαζί, κι' οἱ δυο σχεδὸν τὴν ἴδια ὥρα. Καὶ ἡ κυρά τοὺς καλοδέχτηκε ὅπως κάθε νιοφεριμένο. Σὲ λίγο ὁ γερω-Σώτροπας ἄρχισε τὰ δικὰ του νὰ λέη: πὸς δὲν εἶναι σάν τοὺς παρακατιανούς αὐτὸς ὁ σπουδαγμένος, πὸν ζοῦν ἀπὸ τὸ πλάταικο καὶ κάνουν ἀδικίες. Πὸς εἶναι αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος με τὴ λευκὴ συνείδησι. Αὐτὸς πὸν εὐεργετεῖ τὸν δύστυχο κι' ἀπ' ὅ,τι βγάξει ἡ γῆς του, ὅσα λέει ὁ νόμος, δίδει στὸ φτωχό. Κι' ὅπως ὄλοι στὴ γενιά του, ἀπὸ παπποῦ σὲ πάππο, σέβεται τὴν παράδοση καὶ ἀκριβοδικαία τοὺς τύπους της κρατᾷ.

Κι' ἤλπιζε ὁ ἀνθρώπος με τὰ παχῆ τὰ λόγια νὰ τοῦ δώσῃ ἡ κυρά παινέματα καὶ πρωτοκαθεδρίες. Μὰ φαίνεται πὸς ἡ Ἰσαμπέλλα δὲν ἔδωκε καθόλου σημασία. Καὶ ἐτίμησε περισσότερο τὸ Ρέμπουλο, ποῦστεκε σὲ μιὰ γωνιά ἀμίλητος, μαγκούφης, ζαρωμένος, με τὰ ματόκλαδα ὑγρά ἀπ' τὴν ντροπὴ του.—Γνωστὸ σ' ὄλο τὸ χωριό, πὸς ὁ Παναγῆς ἦταν ἀνακατωμένος με δουλειές

πού δὲν χαίρανε ὑπόληψι μεγάλη.

*

Μὰ τί νὰ πῆς καὶ τί νὰ ἰστορήσης ἀπὸ τοῦ «Πυργιοῦ» τίς χάρες; Σ' ὄλο τὸ νησί ξέρανε γιὰ τὴν καλωσύνη τῆς Κυρᾶς καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς γιὰ κειοὺς πού παραπάτησαν καὶ πέσανε βαθεῖα κι' ὕστερα νοιώσανε τὸ κοίμα τους καὶ ζήτησαν μὲ πόθο νὰ μπούνε πάλι ἀπ' τὴν ἀρχὴ στῆς ἀρετῆς τῆ στρατά.

Ποιὸς ἔβαλε τὸ χέρι του τότες ποῦγινε τὸ σούσουρο; Τότες πού τὸ Μαρουλιό, τῆς κερά-Φωτεινῆς ἡ κόρη πῆγε στὴ μεγάλη πολιτεία καὶ μ' αὐτὸν τὸν πηγαμὸ τῆς ἔδγαλε τὰ μάτια τῆς. Τί ντροπὴ! τί νιούντουνο σ' ὄλο τὸ χωριό γιὰ τὰ καιώματά τῆς! Μικρομηνίματα ἦρθαν στὴν ἀρχή, πὼς τὸ Μαρουλιό σὸν νὰ παραπατάει. Κι' ὕστερα, τότε τῶνα, τότε τᾶλλο, ἔγινε στὸ τέλος τὸ κακό. Κι' ἔφθασε τὸ χαμπέρι, πὼς τὸ Μαρουλιό πῆρε τὸν ἄσχημὸ τὸν δρόμο. Καὶ ἔτσι πιά κατάντησε ἀπὸ Μαρουλιό νὰ τὴ λένε Μαίρη. Ὅλοι τότες τὴν ξεγράψανε, τὴν εἶχαν πεθαμένη. Μόνο ἡ κυρὰ Ἰσαμπέλλα κράτησε. Εἶπε: πὼς τὸ Μαρουλιό δὲ χάθηκε καὶ πὼς θ' ἀλλάξῃ πάλι. Τὴν ἀγαποῦσε πάντα κι' ὄλο γι' αὐτὴ ρωτοῦσε. Ἡ ἀγάπη τῆς τὴν ἔκανε καὶ γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῆς προμάντευη νὰ κάνῃ κι' εἶπε μάλιστα νὰ δέωνται ὄλοι γιὰ νάνα γρηγόρο καὶ σίγουρο τὸ ξαναγούρισμα τῆς.

Κι' ὅταν φέρανε τὴν εἰδηση, πὼς κάτω κεῖ στὸ Μόλο ξεμάρκαρε ἀπὸ τοῦ Λάινα τὸ καίκι τὸ Μαρουλιό, τρισάθλιο, ἐλεεινό, καραβοτσακισμένο. Καὶ μαθεύτηκε πὼς ἦρθε μετανοιωμένο στὸ νησί. Πὼς ἔπεσε στὰ γόνατα κι' ἔλεος ἀπ' τὸ χωριό ζητοῦσε. Ἦταν νὰ τὸ λυτᾶσαι, πού ἀπ' τοὺς δικούς τῆς κανένας δὲν κατέθηκε γιὰ νὰ τὴν συνεπάσῃ. Κανένας ἀπὸ τοὺς χωριανούς δὲ θέλησε στὸ σπῆτι του νὰ τὴ δεχθῇ. Κανένας τοὺς δὲ βρόθηκε νὰ τὴ συμπονέσῃ—ἡ καὶ μὲν ἡ μάνα τῆς, λένε ἀπ' τὸν καϊμὸ τῆς, εἶχε ἀφίσει χρόνους.—Τότες ἡ κυρὰ Ἰσαμπέλλα, ἡ ἀρχόντισσα, ὁμορφοστολιστηκε. Ἔβαλε τὰ καλά τῆς—λένε μάλιστα πὼς φόρεσε καὶ τὸν σμαραγδένιο τῆς Σταυρό—στόλισε καὶ τὸ «Πυργί» σὰ νάταν ἡ γιορτὴ του. Κατέθηκε ἀπὸ τὰ ξάμπελα, κόνον-

τας περῆ δυνὸ ὄρες δρόμο. Κι' ἦρθε μονάχη τῆς στὸ μόλο. Καὶ καλοδέχτηκε τὸ ἄσωτο παιδί πού γύριζε, τὸ Μαρουλιό—σὰ νάτανε τὸ νιάνιαρο σωστὴ πριγκηποῦλα. Κι' ἦτανε τὸ καλοδέξιμο χαρὰ γιὰ ὄλο τὸ νησί. Καὶ γιὰ τὸ Μαρουλιό δὲν ἦταν σέ-το τὸ καλωσόρισμα καὶ μέχρι κεῖ κι' ὄχι παρέκει. Τρεῖς ὀλάκαιρους μῆνες τὸ κράτησε κοντά τῆς, ὥσπου ἔγινε ὀλότελα. Κι' ἔφυγε ἀπὸ πάνω του γιὰ πάντα ἡ ἀρεθ-στεια.

Καὶ τώρα ποιὸς παινέματα δὲ λέει γιὰ τὴ χρυσοχέρα τὴ Μαρία; Κεντίστρα ξακουστὴ σ' ὄλο τὸ νησί. Κεντήματα νὰ δῆς καὶ νὰ χαίρεται τὸ μάτι. Κάνει, παιδί μου, νὰ πέρνει τὸ πανὶ μιλιὰ καὶ τραγοῦδια νὰ λήη τὸ κεντίδι. Καὶ καθὼς γιολάντες καὶ πλουμιὰ τὰ χέρια τῆς κεντοῦσαν, λὲς καὶ σὲ φάδι καὶ στημόνι ἐπάνω ἐγράφονταν ἱστορίες τοῦ παλῆου καιροῦ, γιὰ τὴν ἀρετὴ, τὸ κοίμα καὶ τὸ δάκρυ. Ποιὰ θάνα ἡ κοπελλιὰ πού δὲ θὰ θέλῃ τάχα νάχη στὰ προικιά τῆς κι' ἕνα-δυνὸ κεντήματα ἀπὸ τῆς Μαρίας τὸ χρυσοχέρο τὸ χέρι; Κι' ἔτσι τώρα ἡ Μαριὸ εἶναι ὄλη εὐτυχιωμένη. Ἐχει δουλειὲς τὴν μιὰ πάνω στὴν ἄλλη. Σημεροβραδυάζεται μὲ τὸ βελόνι ἀντάμα. Δουλεύει ἡ Μαρία κι' ὁ τίμιος ἰδρωτὰς τῆς τρία παιδιὰ ἀνασταίνει, δυνὸ τὰ μικρανήματα τῆς καὶ τρίτο τ' ὄρφανοῦδι.

Μὰ τὸ μεγάλο τὸ καλό, πού ὄλος ὁ κόσμος γνώρισε κι' ὄλων τὰ μάτια τῶδαν, εἶναι τότες πού ἡ κυρὰ Ἰσαμπέλλα ἔκανε τὸ δειπνο τὸ μεγάλο. Τότες πού κάλεσε τοὺς σοφούς καὶ τοὺς γραμματισμένους, τοὺς νοικοκυραῖους καὶ τοὺς εὐκατάστατους. Κι' αὐτοὶ ἀρνήθηκαν στὸ δειπνο τῆς νὰ πάνε. Εὐρῆξαν ὄλοι τους μιὰ πρόφραση ὁ καθένας κι' ἀπὸ κάτι.

Τότες ἡ Κυρὰ ἔστειλε τοὺς φύλακες καὶ φώναξαν τοὺς οὐδετιποτένιους, αὐτοὺς πού δὲ λογάριάζε κανεὶς στὴ σκέψη του νὰ βάλῃ. Εἶπε καὶ παραγγεῖλε στοὺς ἀνθρώπους τοῦ «Πυργιοῦ», νὰ τρέξουν σ' ὄλες τίς μεριεὶς γιὰ νὰ προσκαλέσουν τοὺς ἀγνοημένους, αὐτοὺς πού οἱ μεγάλοι (οἱ ἀνθρώποι τῆς γῆς) δὲν ἔξεραν ἂν ζοῦν ἢ ἂν πεθαίνουν. Φωνάζαν τίς γοηές, κι' αὐτὲς γιὰ νάρθουν γοργὰ στὸ πανηγῦρι, πετάζανε

τῆ ρόκα τους. Κι' οἱ νηὲς ἀφήσανε τὸν ἀργαλειό. Οἱ χωρινοὶ τ' ἀλέτρι, τὰ δίχτυα οἱ ψαράδες. Τὰ κοπανέλλια οἱ κοπελλιές, τὰ σύνεργα οἱ τεχνίτες. Κι' ἦρθαν ἀπ' τὰ ξωκλήσια πέρα γρηῆς πὺν μοσχουόριζαν λεμονανθό, φασκομηλιά καὶ μύρο.

Καὶ μέσα στὰ παλλαϊκά, τ' ἀρχαϊκὰ κουστούμια, πὺν νύφες τὰ πρωτοκαμαρωῶσαν, ἔλεγες κι' ἦταν ἀρχόντισσες σωστές. Καὶ φέροναν καὶ τὶς κόρες τους μαζί, τὶς μικροπαντρεμμένες. Μοσχογεγαλωμένες κοπελλιές, μικρῶν παιδιῶν μητέρες.

Κι' ἦρθαν κι' οἱ μεσόκοπες κυράδες, τσεμπεροδεμένες καὶ μανδηλοκρατούσες ἀπ' τοῦ Ἄη-Νικόλα τὰ κελλιά. Καὶ θάλασσας μοσχολόγημα στὸ διάβα τους σκορποῦσαν.

Κι' ἀπὸ τὸ ψηλὸ βουνό, ἀπ' τ' Ἄη-Λιά τὰ μέρη, ἦρθαν οἱ λεύτερες οἱ νηὲς οἱ χαμηλοβλεπούσες. Κι' εἶχαν τῆς λένζας τὴν κομοσασαία, τοῦ γιασεμοῦ τὴ χάρη.

Κι' ἀπὸ τὰ Μεσογάρια ἦρθαν οἱ ἔξαρηδες μὲ χέρια ροζιασμένα ἀπ' τὸ ξινάρι. Καὶ καθὼς μόλις τ' ἀφίσανε τ' ἀλέτρι, μύριζε τὸ πέρασμα τους χῶμα νοτισμένο ἀπὸ βροχή.

Κι' ἀπὸ τὸν κάμπο ἦρθε ξεμπροάτσωτη, ἤλιοκαμένη, ἡ ἐργατιά. Κι' ἀπὸ τοὺς ἀκρινούς τοὺς κάβους τρατάρηδες, ψαράδες, καϊξήδες, πὺν φέρονανε μαζί τους φουσκοθαλασσιᾶς δροσιά.

Καὶ γέμισε πλήθην τὸ «Πυργί». Κι' ὁ ἀγέρας του μοσχολόγαγε θημάρι, πεῦζο, φῦνι.

Πὺν βρέθηκαν τόσο καλεσμένοι; Πῶς ξεφύτρωσαν τόσο πρόσχαρες μορφές; Οἱ ἄνθρωποι τῆς Κυρᾶς πῆγαν καὶ ξετροπῶσαν κόσμον καὶ κοσιάκη ἀπ' ὄλο τὸ νησί. Κι' ἦταν ἓνας ὠραῖος κόσμος, ἀπλοϊκός, ἀγγελικὸς καὶ πρᾶος. Κόσμος δουλεντάδων πὺν δὲν ξέραμε ποιοὶ ἦταν, ἐμεῖς πὺν ἐκτιμούσαμε μονάχα τοὺς καπάτσους κι' ὄσους κᾶναν θόρυβο καὶ πλοῦσια φρενοζοῦσαν.

Κι' ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωριοῦ ἦρθαν ὁ Χρηστος ὁ Βγενιάς κι' ὁ Πέτρος ὁ Ζωγράφος. Κι' ὁ καροτσέρης ὁ Πενκιᾶς κι' οἱ γνοὶ τοῦ Πανλοζήση. Ὁ γέρω Δάνηλος, ὁ ἔακουστός λυράρης ποῦδε δόξες καὶ τιμὲς στῆς νεότητος του τὰ χρόνια. Κι' ὁ Στρατής ὁ Ροῦμης ποῦριχνε τὸν κασιᾶ κι' ἔλυωνε τὸ πέτρινο τὸ χῶμα. Καὶ τὸ

Λευτεράκι τὸ κοντό, τοῦ Πετραλιᾶ τ' ἀγγόνι. Κι' ἡ κοκκινομάλα ἡ μαμή, καὶ τῆς Φλαμπουριάς οἱ κόρες. Κι' ἡ κυρᾶ-Λένη ἡ Μαζαροῦ, ποῦχε παιδιὰ στὰ ξένα. Κι' ἡ Ἀνέζω ἡ κουφή, ἡ ἐλεμονήστορα, πὺν δὲν ἀφίσε ποτὲ στὴ γειτονιά τῆς φτωχὸ χωρὶς φαί. Κι' ἡ κερᾶ-Βγενιά καὶ ἡ κερᾶ-Ασημίνα. Κι' ἡ Δασκάλα ἡ Ξερακιανή, τῆς κερᾶ-Μαργαρώς ἡ κόρη.

Κι' ὁ Παναγῆς ὁ Λέπουρας κι' ὁ Φάνης ὁ Σιγοῦρος. Ὁ Μαθιὸς ὁ Λίτινας κι' ὁ Σταθῆς ὁ Θωμάζος — κατετανέοι ὄλοι τους, θεοφοβούμενοι καὶ πολυταξιδεμένοι. Καὶ μαζί μ' αὐτοὺς κι' ἄνθρωποι τῆς δουλειᾶς ἀπὸ τοὺς πρώτους δουλεντάδες. Ὁ Πέτροφας ὁ σοβατῆς κι' ὁ Νικολὸς ὁ χτίστης. Κι' ὁ κυρ-Θωμάς, ὁ μπακιρτζῆς κι' ὁ Νώντας ὁ τσαγγάρης. Κι' ὁ μαστρο-Λιάς ὁ μαραγκὸς μ' ὄλη του τὴ συντεχνία.

Καὶ μέσα στοὺς πολλοὺς ἑνα-δύο γραμματιζούμενοι καὶ πεντέξη διαβασμένοι.

Καὶ μέσα στοὺς γνωστοὺς μπόλικοι οἱ δδστυχοὶ οἱ ἄγνωστοὶ οἱ ταιλαιωρημένοι πὺν γνώριζαν μὲξερια μονάχα.

Κι' ἄλλοι πὺν δὲ γύριζαν μῆτε νὰ τοὺς κντᾶξουν, περιφρονημένοι, ἄτεγοι, σακάτηδες, ἔρημοι, κλαμμένοι, πέρανε πρωτόθρονοι τὴ θέσι τους στὸ δειπνο τὸ μεγάλο.

Κι' ἦτανε ἄνθρωποι μὲ χρυσᾶ, πὺν ὀρίζανε τοὺς καθενὸς τὴ θέση. Κι' ἦτανε τά-ξεις-τάξεις, στὸ τραπέζι οἱ καλεσμένοι. Κι' εἶχε ἐτοῦτο τὸ τραπέζι πλοῦσια τὰ ἔλλη. Ἄφθονα τὰ σφαχτά. Πολλῶν εἰδῶν εὐφραντικὰ κρασιά. Καλοθρεμμένοι μόσχοι σερβιρίστηκαν σ' ἀργυρὲς πιατέλες καὶ σὲ μαλαμόκεντημένες γιάλες ἄφθονα ἦσαν τὰ πιετᾶ. Κι' ἦτανε ἀρχοντικὰ τὰ πάντα, τὰ τραπεζομάχαιρα ἀσημοπελεκητᾶ. Χρυσοκέντητα στοὺς τοίχους τὰ χαλιά. Μεγάλωπρεπα τὰ κάδρα. Λεπτοχαραγμένα βάζα. Χρωματισμένα κρυστάλλα καὶ μάρμαρα σομακενᾶ.

Καὶ μέσ' τὴν τόση λάμψη, μέσ' τὰ τόσα πλοῦτη, δὲν τάχασαν οἱ καλεσμένοι τῆς Κυρᾶς. Δὲν αἰσθανθῆκαν δέος οἱ καταφρονημένοι. Δὲν ἐνοιῶσαν παγωνιά καὶ στὸν ἑαυτό τους νὰ διπλωμανταλωθοῦνε. Μὰ πρόσχαροι, ἀλέγροι, θαρραλέοι, πηγαινοερχόταν, λὲς σπῆτι τους κι' ἦταν τὸ «Πυργί». Σάν νᾶτανε τὸ συναφι τους ποῦκανε τὴ

γιορτὴ κι' ὄλοι τους ἦσαν ἀφεντάδες.

Στὰ καλωσορίσματα πού τους ἐκάναν οἱ ἀνθρώποι τοῦ «Πυργιοῦ», μ' εὐγένεια καὶ χάρι ἀπαντοῦσαν, κάνοντας τσιριμιόνιες ταιριαστές. Σάν νάταν οἱ ἀπλοῖκοι ἀρχονταναθρεμμένοι. Σάν νάταν μαθημένοι, ἀπ' τὰ μικρά τους, σ' αὐτὲς τὶς ρεβερέντσες.

Μ' ἀδροφροσύνη χαιρετοῦσαν τοὺς γνωστούς καὶ μὲ τοὺς ἀγνώστους εἶχαν γίνει ἕνα. Σιγοψιθυρίζανε κι' ὄλο χαμογελοῦσαν.

Κι' ἦταν ἀλλαγμένη τῶν ἀνθρώπων ἡ μορφή κι' εἶχαν ἀλλοιώτικη τὴν ὄψη. Τὸ δέσμα τους γινότανε πὺ ἀφέρεγγο. Κι' ἀπ' ὄλο τὸ κορμὶ τὸ πρόσωπο ἔπερνε ἀνείπωτη φρεσκάδα.

Τὰ νειάτα λὲς καὶ γύριζαν πίσω στοὺς γερασμένους. Καὶ στοὺς νηοὺς τὰ χρόνια τόπο δὲν ἐπιάναν. Λὲς καὶ ξανακίλησαν στοὺς καλεσμένους τῆς κυρᾶς, τὰ ἀφρόντισια, παιδιάτικα τους χρόνια. Κι' ἦταν ἡ ζωὴ τους στὸ «Πυργί» χωρὶς φροντίδες, μέριμνες, πάθια, ἀμαρτίες.

Κι' ἐμοιάζαν οἱ ἀνθρώποι τοῦ νησιοῦ, νάχουν τὴ νειότη τοῦ ἀετοῦ πού ὅσο περνοῦν τὰ χρόνια ὄλο καὶ ξανανειώνει. Λὲς κι' εἶχε ἡ κυρὰ τὸ μυστικὸ τῆς νειότης. Κι' ἔκανε καινούργια τὴ ζωὴ τῶν ταπεινῶν ἀνθρώπων. Κι' ἦταν ἀλλαγμένες ὄλων τῶν ἀνθρώπων οἱ μορφές. Μόνο τὰ μικρά παιδιά, τὰ νήπια καὶ τὰ βρέφη, δὲν εἶχαν ἀλλαγῆ. Ἐμῆναν ὅπως ἦσαν. Καὶ στὸν καλεσμένων τὶς μορφὲς πλοῦσια ἔβλεπε τὴ χάρι. Ἐλαμπε σ' ὄλους ἡ χαρὰ.

Καὶ χαιρότανε μαζί τους κι' ἡ κυρὰ. Φοροῦσε καὶ τὸν σμαράγδινόν της τὸν Σταυρό—σπάνια πολὺ, στὶς χίλιες δυὸ φορές, ἡ κυρὰ Ἰσαμπέλλα τὸ Σταυρὸν ἐτοῦτον ἐφοροῦσε.—Κι' ἡ κυρὰ-Βγενιά, καθὼς τὸν εἶδε πρώτη, ἰστόρησε, ἄλλη μιὰ φορὰ στοὺς διπλανούς της, τὸ τί καὶ πὼς μὲ τοῦτο τὸ Σταυρὸ. Γιατί ὁ Σταυρὸς μὲ τὰ παρᾶξενα ἀστραφτερά πετράδια ἦτανε μονάχος του ὀλάκαιρη ἰστορία.

Ὁ καρaboκύρης ὁ Σχοινᾶς, λόκος σωστός τῆς θάλασσας, γνωστός σ' ὄλα τὰ μέρη, τὸν εἶχε κάνει δῶρο, πολὺτιμο, ἐκλεκτό, στὴν κυρὰ Ἰσαμπέλλα. Καὶ δὲν ἦτανε δῶρο τῆς σειρᾶς, δῶρο συνειθισμένο. Μὰ σάν τάμα νὰ ποῦμε εἶχε γίνει: Ὅταν

τὸ καράβι τοῦ γέρω-καρχαρία κινδύνευε στὴς Μαύρης Ἀραπιάς τὴ θάλασσα, καὶ στὸν Ὀκεανὸ πού λένε, κι' ἔρμαιο στὰ κύματα τὸ βολοδέριαν οἱ ἀέρες. Κι' ἐλπίδα δὲν ὑπῆρχε. Στὴν ἀνεμπουμποῦλα θυμῆθηκε ὁ Σχοινᾶς τὰ λόγια καὶ τὶς συμβουλὲς τῆς κυρᾶς Ἰσαμπέλλας. Καὶ ἔκλινε τὸ γόνυ, παρακαλῶντας τὸ Θεὸ γιὰ τὴ σωτηρία. Κι' ἔγινε τὸ θάμμα. Κι' ὁ κατεπάνος σώθηκε κι' ὄλοι του οἱ ἀνθρώποι. Ἀπὸ τότες πλέοντας Ἀνατολὴ καὶ Δύση εἰσάναζε, ἀπ' ὄλα τῆς γῆς τὰ μέρη, λογιῆς-λογιῆς σμαράγδια καὶ ἔφτιαξε ἐτοῦτο τὸ Σταυρό.

Κι' ἦτανε μεγάλη, τῆς κυρᾶς Ἰσαμπέλλας ἡ χαρὰ, ποῦβλεπε τοὺς ἀνθρώπους ἔτσι συναγμένους στὰ δάματα ἐτοῦτα τοῦ «Πυργιοῦ». Μόνο μιὰ στιγμὴ εἶδαν δάκρυα στὰ μάτια τῆς ἀρχόντισσας νὰ τρέχουν. Κι' ἦταν τὰ δάκρυά της γιὰ κείνους ποῦχαν τὴν καρδιά σκληρῆ καὶ δὲ μπορούσε νὰ τοὺς ἀταλάνη ἡ καλωσύνη. Κι' ἦταν τὰ δάκρυά της γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ πού ἀπωθοῦσε τὴν Ἀγάπη, γιὰ χάρι τῆς γλυκοκλέφτρας τῆς καρδιάς. Ἦξερε ἡ κυρὰ πόσο ἡ καρδιά τὸν ἀνθρώπο γελáει. Καὶ πού τὸν ὀδηγᾷ, ἀν στὰ διανοήματά της σέβεται τυφλά—καὶ στὴν κακιά τὴν ὄρα γιὰ ἕνα βρωμοτίποτα, τὸ θησαυρὸ πουλάει.

Γιὰ τοὺς χαμένους θησαυροὺς πού στὴν ἀπόλεια κυλοῦσαν, κατόβρεκτη τὴν εὐρισκε συχνὰ ἡ κερὰ κελάρισσα, ἡ μπιστική της Χριστοσύνη. Τόπε μὲ σιγανὴ φωνή, ἐπάνω στὴν πολλὴ χαρὰ ἡ ἴδια ἡ Χριστοσύνη στὶς γοιῆς—ποῦχαν πολὺ στὴ ζήση τους πονέσει κι' ἦξεραν τί θὰ πῆ νάχη ἡ μητέρα πόνο—πὼς ἔχυνε δάκρυα συχνὰ ἡ κυρὰ Ἰσαμπέλλα γιὰ τοὺς χαμένους θησαυροὺς πού στὸ βουρκο ἐκίλοῦσαν.

Καὶ δὲν ἐνοιῶσαν οἱ πολλοὶ τὰ δάκρυα τῆς κυρᾶς, ὅπως δὲν ἐνοιῶθαν μῆτε τοὺς ρεμβασιμούς της. Ὄρες πολλὲς ἔσχινότανε, ἀμίλητη, ἀκίνητη, πέλαια ν' ἀγναντεύη. Ἀπλῶνε τὸ βλέμμα της, καὶ τοὺς ὀρίζοντες κυττοῦσε καὶ ἄρσεε τῆς κυρᾶς συχνὰ νὰ λησμονιέται σ' αὐτοὺς τοὺς στοχασμούς της—τόσο πού κατὶ μικρόπνοες ζωὲς σιγοψιθυρίζαν κι' ὄλας πὼς εἶναι τάχα ἡ κυρὰ ταμπέλα κι' ἀκαμάτα.—Κι' ἦταν οἱ ρεμβασιμοὶ της, τὰ χρυσόνειρα ποῦπλεκε ἡ

Ἀγάπη. Κι' ἦταν ἡ Ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Τὸν ἄνθρωπο ἡ Ἰσαμπέλλα ἀγαποῦσε μὲ μιὰν ἀγάπη ταπεινὴ, ποὺ δὲ γνωρίζει πρόσωπα κι' ὄλους τοὺς ἀγκαλιάζει. Δὲ χαίρει σ' αἰδικο. Κανέναν δὲ ζηλεύει. Ἀκριβοδικαίη, θεόπλαστη Ἀγάπη, ποὺ ὑπηρετεῖ τὸν Ἄνθρωπο, χωρὶς ἐπαίνους νὰ λογιᾶται. Ἀγάπη ποὺ βάρη δὲ γροικᾷ, μηδὲ ψηφᾷ τοὺς κόπους. Ποὺ δὲν ζητάει ἀνεσιή προφάσεις δὲν γνωρίζει. Τρέχει, φλέγεται, πετᾷ καὶ πάντα τῆς προφθάνει. Εἶναι γλυκεριά, μακρόθυμη, φρόνιμη, ἀνδρειωμένη. Σ' ὅλα ἔχει ὑπομονή, στοργή, χαρὰ κι' ἐλπίδα.

Καὶ τοῦ δειλινοῦ τὴν ὥρα ἐπέρναν σαζκα καὶ ὁστὰ οἱ λογιμοὶ ἐτοῦτοι τῆς Ἀγάτης. Κι' ἔβλεπε τοὺς ἀνθρώπους ἡ κυρά, ὅπως μέσα σ' ὄραμα, νᾶναι καλοὶ, ἀπλοῖ, ἀγνοί, εἰρηνικοὶ καὶ πρᾶοι. Κι' ἔβλεπε ὁ γραμματισμένους νᾶναι κοντὰ στὴν ἀρετή. Νὰ μὴν ξιπάζεται ἀπὸ τὴν κοκκρόφθαλμη τῆ γνῶσι. Μῆτε φαντασμένος νᾶναι ὁ σοφός καὶ σάν κοῦρκος νὰ φουσκῶνῃ.

Ἀπλώνονταν τὸ βλέμμα τῆς κυρᾶς κι' ἀγκάλιαζε τὸν ἄνθρωπο ὅπου τῆς γῆς βρισκόταν. Κι' ἔβλεπε σ' ὄραμά της, τοῦ δειλοῦ οἱ λογιμοὶ νὰ πέρνουν ἀνδρειωσύνῃ καὶ τῆ σκέψι τ' ἄβουλου ἡ δράσι νὰ ὀργῶνῃ.

Κι' ἔβλεπε τὸν παραστρατημένο στὸν ἴσιο δρόμο νᾶναι. Κακοφτιαγμένο νὰ λούζῃ ἡ λεβεντιά κι' ἡ χάρη τὸν σακάτη.

*

Κι' ἔβλεπε στοὺς ὄραματισμούς της ἡ κυρά ἀπὸ τὰ ξένα καὶ ἀπὸ τὸ νησι πολλοὶ νὰ ξεκινᾶνε. Κι' ὅσα τὰ ξεκινήματα, τόσα τὰ μονοπάτια ποὺ φέρναν στὸ «Πυργί». Ἀπὸ κάθε γῆς τὴν ἀρχὴ ἔβλεπε νὰ φθάνουν στὸ νησι λογῆς-λογῆς ἀνθρώπων: Ἀπλοικοὶ, γύφτοι καὶ σπουδαγμένοι, ξεχάσηδες, ψαρῶδες καὶ σοφοί. Γέροι, νέοι, καὶ παιδιὰ, γρηῆς νήπια καὶ βρέφη. Καὶ βαδίζανε ξεκούραστοι ὄλοι τὸν ἴδιο δρόμο. Κι' ἦταν ὄλων ἐνωμένες οἱ ψυχές. Κι' ὄλοι τὴν ἴδια γνώμη εἶχαν. Ἀδιάπλαστη, χαρούμενη πορεία εὐλαδικῶν ἀνθρώπων, ποὺ βρήκανε τὸ δρόμο τῆς ζωῆς. Καὶ ἦταν ἀνεί-

πωτη ἡ χαρά, μυριόφωνο τὸ τραγοῦδι τῶσων ὀδοιπόρων, ποὺ ἐνωμένοι, ὁμόνομοι, ἴσοι κι' ἀδελφομένοι, πέρναν τὸ στρατὶ ποὺ στὸ «Πυργί» ὠδήγει. Κι' ἡ κυρά ποὺ μὲ σοφία ἐμπειρῆ ἤξερε τοὺς ἀνθρώπους καὶ γνωρίζε ὅλες τῆς γῆς τίς στρατές, δὲ βρήκε ποτέ της σὲ καμιά τόση ἀδελφωσύνῃ. Δὲν εἶδε σ' ἄλλους δρόμους τὴν πλούσια χαρὰ νὰ θρέφῃ τοὺς ἀνθρώπους.

Κι' ἡ κυρά Ἰσαμπέλλα ποὺ τοὺς ἀνθρώπους ἀγαποῦσε κι' αὐτοὺς μονάχα ἐσκεπτόταν, εἶχε χαρὰ μεγάλη ποὺ μέσα σ' ὄραμά της δὲν ἔβλεπε ψυχὴ ποὺ νᾶχη μείνει στὴ λακκούβα. Ὅλοι εὐδοίκανε τὸ δρόμο, πέρναν στὸ στρατὶ καὶ ἀφίνανε πίσω τους τὸν κάμπο. Κι' εὐφρανόταν ἡ κυρά ποῦ βλεπε ἔτσι τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀφίνουνε τὰ χνάρια τους στὸ δρόμο τῆς Ζωῆς.

Σηκώνοντας τὰ μάτια μου ἀπὸ τὸ κτριμισμένο τετράδιο ποὺ ἦταν κρυμμένο μέσα στὸ παλιὸ βιβλίο—εὐρημα γιὰ ἐνα συλλέκτη ποὺ ἡ μακρία του τὸν κάνει πολλὰς φορὲς νὰ ξεπαγιᾶτῃ μέσα στὸ ὑγρὸ ὑπόγειο ἐνὸς βιβλιοπωλείου—ἀνειροπόλησα τὸ «Πυργί» καὶ τὴν κυρά Ἰσαμπέλλα.

Γιὰ νᾶμαι εἰλικρινής, μοῦ ἔλειπε κάτι... Εἶχα ψηλαφήσει ὁμως τὸν πυρῆνα τῆς ζωηρῆς φαντασίας τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέα τὸν πυκνογραμμένον αὐτῶν σελλίδων.

Μόνος ὁ τίτλος του δὲν ἀπεκάλυπτε τέλεια τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ ὀραίου αὐτοῦ παραμυθιοῦ...

Τί κρίμα! Μὰ ἡ προσπάθειά μου νὰ βρῶ κάτι περισσότερο, εἶχε ἕναν καρπὸ: Ἐνα κομμάτι ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ τετραδίου ἦταν ξεγρασμένο ἀνάμεσα στὰ τελευταῖα φύλλα. Σ' αὐτὸ ἦταν καλλιγραφημένο ἀπὸ τὸν συγγραφέα ἕνα «μῦθος»:

...ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα...

Θεσ. Α' β' 8.

Θέλησε, ἀρὰ γε, ὁ αἰσθαντικὸς συγγραφεὺς μὲ τὴν ἀληθινὴ ἱστορία του ποὺ τὴν γράφει «σάν παραμῦθι» νὰ δώσῃ μιὰ προσωποποίησι Ἐκείνης ποὺ μὲ τὴν χαρὰ καὶ τὸ φῶς τῆς Ἀγάτης τῆς σβῶνει τοὺς λυπητεροὺς τόνους τοῦ πανανθρώπινου δράματος; Θέλησε νὰ περιγράψῃ στὸ πρόσωπο τῆς κυρίας Ἰσαμπέλλας τὴν λαμπερὴ «ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ»; Ἀλλὰ τὴν ἀπάντησι μπορεῖ νὰ τὴν δώσῃ τώρα πιά καὶ ὁ ἀναγνώστης.

ΤΙΜΟΝ ΠΑΡΜΕΝΑΣ

Η ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ Η ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΙΣ ΑΥΤΗΣ

Εἰς προηγούμενον τεῦχος τῶν «Ακτίων»⁽¹⁾ ἀνεπτύχθη πῶς ἡ ἀρχὴ τῆς ἀφθαρσίας τῆς μάζης, περὶ τῆς ὁποίας τόσος λόγος εἶχε γίνεαι εἰς τὸ παρελθόν, ἐγκαταλείπει πλέον ὀριστικῶς τὴν ἐπιστήμην, ὡς ξένη πρὸς αὐτὴν εἰκασία, καὶ ἀποτελεῖ σήμερον βασικὴν ἐπιστημονικὴν ἀρχὴν τὸ μεταβλητὸν τοῦ ὄγκου τῆς ὕλης, ὅστις ὄγκος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς κινήσεως τῆς ὕλης. Πλὴν τοῦ φωτονίου, παντὸς ἄλλου σώματος ἡ μάζα δὲν εἶνε σταθερά, ἀλλὰ συμμεταβάλλεται ἀναλόγως τῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς κινεῖται τοῦτο.

Βεβαίως ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς μάζης δὲν γίνεται εἰς ἡμᾶς αἰσθητή. Τοῦτο δὲ διότι αἱ ἀλλαγαὶ τῶν ταχυτήτων, τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ πραγματοποιήσωμεν, εἶνε σχετικῶς μικραὶ. Καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν προερχομένη μεταβολὴ τῆς μάζης εἶνε ἐλαχίστη καὶ ἀσήμαντος, διεκφεύγουσα τὴν παρατήρησιν ἡμῶν. Ὁ Cosmowici ὑπελόγησεν, ὅτι, ἵνα ἡ μεταβολὴ τῆς μάζης σώματός τινος καταστῆ φυσικῶς αἰσθητή, θὰ ἐχρειάζοντο ταχύτητες 10.000 χιλιομέτρων κατὰ 1''!!

Καὶ τοσοῦτω μᾶλλον ἡ μάζα παρουσιάζεται εὐμετάβλητος, ὅσο ἀπεδείχθη, ὡς εἰπομεν ἤδη, ὅτι καὶ ἡ ἐνέργεια ἔχει τὴν ἰδικὴν τῆς μάζης, καὶ πάσα ἀκτινοβολία συνεπῶς ἔχει μάζαν⁽²⁾. Δυνάμεθα δὲ, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, εἶτε νὰ ἐνσωματώσωμεν εἰς τὰ ἄτομα σώματός τινος νέαν ποσότητα ἐνεργείας, εἶτε ν' ἀποσπᾶσωμεν ἀπ' αὐτῶν ἠλεκτρόνια ἢ ἄλλας ἀπειροελαχίστας μονάδας ἐκ τῶν συστατικῶν τῶν καὶ νὰ μεταβάλωμεν οὕτω τὴν μάζαν τοῦ σώματος τούτου, αὐξάνοντες ἢ ἐλαττοῦντες αὐτὴν⁽³⁾. Οὕτως, ἵνα συμπεράνωμεν μετὰ

τοῦ καθηγητοῦ Κ. Ζέγγελη, ἡ μάζα δὲν εἶνε ποσότης ἀμετάβλητος, ἀλλὰ μορφή ἐνεργείας, ἡ ὁποία δύναται νὰ μεταλλάξῃ μορφήν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ διατήρησις ἢ ἀφθαρσία τῆς ὕλης, ἐπιπαρατηρεῖ ὁ Τζήνς, ἐξαφανίζεται ἐντελῶς ἐκ τῆς ἐπιστήμης. Ἀναγνωρίζει δὲ τοῦτο καὶ ὁ καθηγητὴς Ζέγγελης συνομολογῶν, ὅτι τὸ ἀξίωμα τῆς ἀφθαρσίας τῆς ὕλης, ὡς εἶχε, δὲν ἰσχύει. Ἰσχύει μόνον τὸ ἀξίωμα τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀθροίσματος ὕλης καὶ ἐνεργείας⁽⁴⁾. Ἡ ὕλη δὲν εἶνε συμπαγὴς, ὅπως ἐπίστευον ἄλλοτε περὶ αὐτῆς καὶ ὅπως ἐφρατάζοντο αὐτὴν ὁ Δημοκρίτους καὶ οἱ κατὰ τοὺς παλαιότερους ἢ καὶ νεωτάτους χρόνους ὀπαδοὶ του. Τὸ ἄτομον ἢ τὸ ἠλεκτρόνιον, γράφει ὁ γερμανὸς φυσικὸς P. Jordan⁽⁵⁾, ὅπως γνωρίζομεν ἡμεῖς αὐτὸ σήμερον, εἶνε ἐν τοῖς πράγμασι κατὰ τὸ διάφορον ὅλως ἀπὸ τὰ ἄτομα τοῦ Δημοκρίτου καὶ δὲν ἔχει τὰς ἀπτάς ἰδιότητας τῶν ἀτόμων τοῦ Δημοκρίτου. Καὶ εἶνε μὲν ὀρθὴ ἡ παρατήρησις τοῦ L. Hopf⁽⁶⁾, καθ' ἣν «τὰ νέα πεδία τοῦ μικροκόσμου τῶν ἀτομικῶν καὶ ἐνδοατομικῶν παραγόντων, τὰ ὁποία διηνοίχθησαν διὰ τῶν ἐννοιῶν τῶν ἠλεκτρονίων καὶ χβάντων ὁμοιάζουσι πρὸς πλουσιώτατον γοητευτικὸν δάσος, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν πρὸσδον τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς γνώσεως καθίσταται διαρκῶς μυστηριωδέστερον». Παρὰ τὸ μυστηριον ὅμως, ὅπερ συγκαλύπτει εἰσέτι τὴν ἐνδοτέραν οὐσίαν τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐνε-

ργείας. Ἡ παρατηρουμένη δ' αὕτη διαφορὰ μάζης ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ πυρῆνος εἰσαχθεῖσαν καὶ ἐνσωματωθεῖσαν καταστρεπτικὴν ἐνέργειαν. Κατὰ δὲ τὸν Γ. Ἀθανασιάδην (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. XXI) τὸ ἠλεκτρόνιον δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξερευνηθῆ. Διότι ἵνα ἐξερευνηθῆ παρίσταται ἀνάγκη «νὰ φωτισθῶμεν αὐτό. Ἄλλ' ἡ πρόσκρουσις καὶ ἐνός μόνου φωτονίου ἐπὶ ἠλεκτρονίου τροποποιεῖ οὐσιωδῶς τὴν κατάστασιν αὐτοῦ».

(4) Τὰ ἀστάθμητα... σελ. 57.

(5) Ἐν ἄρθρῳ Ἀκτίων σελ. 93.

(6) *Materie und Strahlung*, Berlin 1936, σελ. 143-144.

(1) Καταστροφή καὶ μεταστοιχείωσις τῆς ὕλης, «Ἀκτίνες» 1941, σελ. 183 ἐπ.

(2) Κ. Ζέγγελη, Τὰ ἀστάθμητα... σ. 55.

(3) Οὕτω διεπιστώθη, ὅτι κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ πυρῆνος ἀτόμου τὰ ἐξ αὐτῆς προερχόμενα συντρίμματα ἔχουσι συνολικὴν μάζαν μεγαλύτεραν τοῦ ἀρχικοῦ

γείας, διελικάνθησαν καὶ ἀπεσαφηνίσθησαν ὀρισμένα σημεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων συμφωνοῦσι πάντες οἱ νεώτεροι ἐπιστήμονες ἐπὶ ἀνατροπῇ τῶν περὶ ἀφθαρείας τῆς ὕλης παλαιῶν ἐκδογῶν.

Οὕτως ἐνέργεια καὶ ὕλη, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης, εἶνε ποσὰ ἰσοδύναμα. Τὴν ὕλην μετατρέπομεν εἰς ἐνέργειαν. Καὶ ἀντιστρόφως ἡ ἐνέργεια ὑπὸ ὀρισμέναις συνθήκας γίνεται ὕλη(7). Καί, ἵνα δώσωμεν τὸν λόγον εἰς τὸν Δ. Αἰγινήτην(8) «ὡς ἀφθαρεία τῆς ὕλης, ἡ ὁποία ἐπῆρξεν ἢ βίασις τῆς φιλοσοφίας τοῦ ὕλισμοῦ, ἀποδεικνύεται ἤδη ἀνύπαρκτος. Ἀπροσοχώτως ἡ φιλοσοφία αὕτη ἐχρεωκόπησε καὶ ἔπεσεν ὑπὸ τὰ θανάσιμα πλῆγματα τῶν ὑλιστικωτέρων ἐπιστημῶν, ἧτοι τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Χημείας, ἀκριβῶς δηλαδὴ ἐκείνων, αἱ ὁποῖα ἄλλοτε ἀπετέλουν τὰς θεμελιώδεις βάσεις τῆς».

Ἰσχύει ἐν τούτοις τὸ ἀξίωμα, ὅτι διατηρεῖται τὸ ἄθροισμα ὕλης καὶ ἐνεργείας. Καί, ὅπως λέγει ὁ Τζήνς(9) οἱ τέως διακεκομμένοι ἀπ' ἀλλήλων καὶ θεωρούμενοι ἀπρόσβλητοι νόμοι περὶ ἀφθαρείας τῆς ὕλης, τῆς μάζης καὶ τῆς ἐνεργείας συνεχωνεύθησαν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν νόμον. Δὲν ἐκερδίσαιμεν λοιπὸν τίποτε διὰ τῶν νεωτέρων ἀνακαλύψεων ἔναντι τοῦ ὕλισμοῦ;

Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δίδει πάλιν ὁ Τζήνς(10). Βεβαίως διατηρεῖται τὸ αὐτὸ ἄθροισμα ὕλης καὶ ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνέργεια διαρκῶς μεταβάλλει τὴν ποσότητά της, καὶ ἡ μεταβολὴ αὐτῆ τῆς ἰδιότητος φαίνεται οὕσα ἡ κυρία πρᾶξις, ἧτις τελεῖται ἐν τῷ σύμπαντι. Ἡ στερεὰ ὕλη διαλύεται εἰς ἀκτινοβολίαν πάντοτε τὸ ἀπτόν μεταβάλλεται εἰς μὴ ἀπτόν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνέργεια διαρκῶς ὑποβαθμίζεται ἀνεπανορθώτως χάνουσα τὴν ἀξίαν αὐτῆς καὶ μεταβαλλομένη ἀπὸ χρησίμου καὶ ὠφελίμου ἐνεργείας εἰς ἀνωφελῆ καὶ ἄχρηστον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου καὶ θὰ καταλήξῃ τὸ πᾶν ἐν τέλει, μετὰ τὴν ὑποβάθμισιν καὶ τοῦ τελευταίου κόκκου ὠφελίμου

ἐνεργείας, εἰς τὸν θερμικὸν θάνατον.

Τὴν ὑποβάθμισιν ταύτην τῆς ἐνεργείας ἐρχόμεθα ἤδη νὰ μελετήσωμεν καὶ νὰ ἐκθέσωμεν ἐπὶ τὸ σαφέστερον, ὁπότε μετὰ τὴν ἀπόδειξιν καὶ ταύτης, τὸ περὶ ἀφθαρείας τῆς ὕλης ἢ τῆς ὕλης—ἐνεργείας ἀξίωμα, ἐφ' οὗ ἐστήριξεν ὁ ὕλισμός τὸ οἰκοδόμημά του, καταπίπτει παταγωδῶς.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΜΕΤΡΗΣΙΣ ΑΥΤΗΣ

Πῶς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τὴν ἐνέργειαν; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δὲν εἶνε εὐκόλος καὶ ἀπλή, ὅσον ἐκ πρώτης ὕψεως παρουσιάζεται. Οὕτω θὰ ἠδυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὴν ἐνέργειαν ὡς δύναμιν ἰκανὴν νὰ παραγάγῃ ἔργον. Προκειμένου, ἐπὶ παραδειγματι, νὰ ἐγείρω σῶμά τι βάρους ἐνός κιλοῦ εἰς ὕψος ἐνός μέτρου, διέθεσα ὀρισμένην δύναμιν. Ἡ ἐξοδευθεῖσα αὕτη δύναμις ὀνομάσθη κατὰ συνθήκην ἐν χιλιογραμμίόμετρον. Ἐὰν τὸ ὑψωθὲν βᾶρος ἐξύγχιζε δύο κιλά, ἡ διατεθεῖσα δύναμις πρὸς ὑψοῦσιν αὐτοῦ θὰ ἰσοδυναμῆι πρὸς δύο χιλιογραμμίόμετρα. Καὶ ἐὰν τὸ βᾶρος τῶν δύο τούτων κιλῶν ἀνυψοῦτο εἰς δύο μέτρα, ἡ διατεθεῖσα δύναμις ἐξίσουται πρὸς τέσσαρα χιλιογραμμίόμετρα. Καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἄλλ' ἐὰν προσεκτικώτερον ἐξετάσωμεν τὸ διὰ τῆς ἀνυψώσεως ταύτης ἐπιτευχθὲν ἀποτέλεσμα καὶ ἔργον, ἀντιλαμβανόμεθα, ὅτι ἡ πρὸς παραγωγὴν αὐτοῦ διατεθεῖσα ἐνέργεια ἐναπεθηκεύθη εἰς αὐτό. Ἔχομεν εἰς τὸ ἀνυψωθὲν σῶμα ποσότητα ἐνεργείας ἐν δυναμικῇ καταστάσει. Πράγματι ἐὰν τὸ ἀνυψωθὲν σῶμα ἤθελεν ἀφεθῆ ἐλεύθερον, ἵνα πέσῃ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, θὰ ἀποδώσῃ τὴν εἰς αὐτὸ ἐναποθηκευθεῖσαν διὰ τῆς ἀνυψώσεως δύναμιν(11). Καθ' ὃν χρόνον θὰ πίπτῃ πρὸς τὸ ἔδαφος, θ' ἀποκτᾷ ταχύτητα, ἧτις ὁλονὲν θὰ βαῖνῃ αὐξάνουσα, οὕτω δὲ ἡ μὲν δυναμικὴ ἢ ἐναποθηκευμένη ἐνέργειά του θὰ μειοῦται εἰς ἐκάστην στιγμὴν τῆς πτώσεώς του, ἡ δὲ κινητικὴ ἢ ἤδη ἐκδηλουμένη ἐνέργεια θὰ αὐξάνῃ(12).

(7) Ἄρθρον Ἀκτίων ἐνθ' ἄνωτ. σ. 139.

(8) Πανηγυρ. συνεδρ. Ἀκαδημίας σ. 17.

(9) Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 107.

(10) Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 108.

(11) Guibert et Chinchole ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 112 καὶ ἐξῆς.

(12) B. Brunhes, Energie ἄρθρον ἐν

Οὕτως ἀποδεικνύεται, ὅτι ἐνέργεια καὶ ἔργον συγχίζονται. Διότι ὄχι μόνον ἡ ἐνέργεια, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον ἐμπερικλείει δύναμιν, ἱκανὴν νὰ παραγάγῃ νέον ἀποτέλεσμα, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον θὰ ἠδύνατο ν' ἀποκληθῆ ἐνέργεια.

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΩΦΕΛΙΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς διακρίσεως ταύτης τῆς ἐνεργείας εἰς ἐνέργειαν ἐκδηλωμένην (κινητικὴν ἐνέργειαν) καὶ εἰς ἐνέργειαν ἐν καταστάσει δυναμικῇ (δυναμικὴν ἐνέργειαν) ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς καὶ ἕτερα τὶς διακρίσεις. Ἡ διάκρισις δ' αὕτη ἐγκαθιδρύεται μεταξὺ τῆς *συνολικῆς* ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν ἔχει σῶμά τι, καὶ τῆς *ωφέλιμου* ἐνεργείας αὐτοῦ. Καὶ ὠφέλιμος μὲν ἐνέργεια σῶματός τινος καλεῖται ἡ ἐνέργεια, ἡ παράγουσα ἔργον, ὅπερ δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν καὶ νὰ ἐπωφεληθῶμεν αὐτοῦ. Οὕτως ἡ ἐνέργεια, ἡ προερχομένη ἐκ τῆς πτώσεως ὕδατος ἢ ἐκ φωτιστικοῦ ἀερίου ἢ ἐκ γαιάνθρακος ἢ ἐξ οὐσίας τινὸς ἐκρηκτικῆς κλπ., εἶνε ἐνέργεια ὠφέλιμος, διότι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ συλλάβῃ αὐτὴν καὶ νὰ θέσῃ ταύτην εἰς τὴν διάθεσίν του, χρησιμοποιῶν ταύτην πρὸς παραγωγὴν ἔργων, ἀνταποκρινόμενος εἰς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ. Ἡ συνολικὴ ὅμως ἐνέργεια σῶματός τινος εἶνε ὅλως διάφορος. Ὑπολογίζοντες αὐτὴν δὲν ἀσχολούμεθα μὲ τὴν δυνατότητα τοῦ νὰ ἐπωφεληθῶμεν αὐτῆς. Ἄλλ' οὕτε καὶ καθίσταται δυνατόν νὰ καθορίσωμεν τὴν ποσότητα αὐτῆς ἐπακριβῶς. Τοῦτο δέ, διότι ἡ συνολικὴ ἢ ἐσωτερικὴ αὕτη ἐνέργεια σῶματός τινος ἰσοδυναμεῖ ἀπ' ἐνός πρὸς τὸ σύνολον τῆς ἐνδοατομικῆς του ἐνεργείας ἢτοι τῆς ἐνεργείας, ἡ ὁποία διακρατεῖ ἐν ἰσορροσίᾳ τὸ πρωτόνιον καὶ τὰ ἠλεκτρόνια ἐνός ἐκάστου τῶν ὑλικῶν ἀτόμων, ἐκ τῶν ὁποίων συνίσταται τὸ σῶμα τοῦτο. Ἀπ' ἐτέρου ἰσοδυναμεῖ καὶ πρὸς τὸ σύνολον πάντων τῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποία θὰ ἠδύνατο τὸ σῶμα τοῦτο νὰ παραγάγῃ, ἐάν ἐπανεφέρετο εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀπολύτου ἀναπαύσεως ἢ τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἀπολύ-

του μηδενὸς ἢ εἰς τὴν πρωταρχικὴν του κατάστασιν. Ἡ καὶ ἀντιστρόφως. Ἴσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ἡ ὁποία θὰ ἐχρειάζετο νὰ διατεθῆ, ὅπως φέρωμεν τὸ σῶμα τοῦτο ἀπὸ τῆς καταστάσεως ἐκείνης τῆς ἀπολύτου ἠρεμίας εἰς τὴν σημερινὴν του κατάστασιν.

Ἐξηγουόμεθα διὰ παραδείγματος:

Ἡ ἐσωτερικὴ ἐνέργεια ἐνός κίλου ὕδατος εἰς θερμοκρασίαν 100 βαθμῶν ἰσοῦται ἀπ' ἐνός μὲν πρὸς τὸ σύνολον τῶν θερμίδων, αἵτινες ἐχρειάσθησαν νὰ ἐξοδευθοῦν διὰ νὰ ἀνέλθῃ ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος τούτου ἀπὸ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀπολύτου μηδενὸς ἢτοι τῶν 273 βαθμῶν ὑπὸ τὸ μηδέν, μέχρι τῶν 100 βαθμῶν ὑπὲρ τὸ μηδέν· ἀπ' ἐτέρου δὲ καὶ πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἄλλων ἐνεργειῶν, μοριακῶν, ἀτομικῶν καὶ ἐνδοατομικῶν κλπ., τὰς ὁποίας ἕκαστον μόριον καὶ ἕκαστον ἄτομον τοῦ ὕδατος τούτου δύναται νὰ κατέχῃ.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν γνωρίζομεν οὔτε ποία εἶνε ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀπολύτου μηδενὸς δι' ἐν ἕκαστον τῶν στοιχείων, οὔτε ποίας ἀκριβῶς δυνάμεις καὶ μορφὰς ἐνεργείας δύναται νὰ ἐμπερικλείῃ ἕκαστον μόριον καὶ ἄτομον αὐτοῦ, διὰ τοῦτο καθίσταται ἀδύνατον νὰ καθορίσωμεν ἐπακριβῶς τὴν συνολικὴν ἢ ἐσωτερικὴν ἐνέργειαν σῶματος ἢ στοιχείου τινός. Γνωρίζομεν μόνον τὰς διακυμάνσεις καὶ διαφορὰς τῆς ἐνεργείας μεταξὺ δύο καθωρισμένων καταστάσεων ἢτοι μεταξὺ δύο θερμοκρασιῶν, μεταξὺ δύο πίεσεων, μεταξὺ δύο ἐπιπέδων, μεταξὺ δύο καταστάσεων χημικῶν. Δυνάμεθα, ἐπὶ παραδείγματι, νὰ καθορίσωμεν, ποίαν διαφορὰν ἐνεργείας ἐγκλείει ποσότης ὕδατος 20 βαθμῶν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ποσότητος ἐχούσης θερμοκρασίαν γραμμὰς τινὰς ὑπὲρ τὸ μηδέν· ἢ ὅταν ἡ ποσότης αὕτη διατελῆ ὑπὸ ὀρισμένην πίεσιν ἀπὸ τὴν αὐτὴν ποσότητα μὴ διατελοῦσαν ὑπὸ πίεσιν τινὰ· ἢ τὴν διαφορὰν τῆς ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν ἐγκλείει ποσότης ὕδατος ἀπὸ ἴσους ἑκατὸν μέτρων λίπτουσα ἀπὸ τῆς αὐτῆς ποσότητος ρεούσης ἐπὶ ἐπιπέδου χαμηλοτέρου καθ' ὀρισμένα μέτρα⁽¹³⁾.

Π. Τ.

ΧΩΡΙΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἄπο τὸ κρεββάτι τῆς εἶδε τὸν ἄντρα τῆς νὰ μπαίνει κρατώντας κάτι τυλιγμένο σὲ μιὰ τσαλακωμένη ἐφημερίδα.

—Δόξα σοι ὁ Θεός...

Ἡ φωνὴ βγαίνει μὲ δυσκολία ἀπὸ τὸ ἄρρωστο στήθος τῆς.

Ἐκεῖνος ἀκούμπησε τὸ δέμα στὸ τραπέζι. Κάτι σκληρὸ ξεγλύστρησε στὸ πάτωμα μ' ἓναν ξερὸ κρότο. Σήκωσε τότε αὐτὸς τὸ βλέμμα ἀνήσυχος. Κυττάζει τρία μικρὰ κεφαλαῖα—ζωντανὸ φεστόνι στὸ πάνω μέρος τοῦ παπλώματος ποὺ σκεπάζει ἄλλα τρία μικροκαμωμένα κοματάκια, στὸ ἀντικρυνὸ κρεββάτι.

Δὲν κουνήθηκαν καθόλου...

Τὰ δυὸ—τ' ἀγοράκια του—κοιμῶνται ἀποκαμωμένα. Τὰ κατὰμαυρα μεγάλα μάτια ὅμως τῆς Μαργαριτούλας του εἶναι τεντωμένα ὀλάνοιχτα καὶ τὴν κυττάζουν... Νὰ ὅμως,... κουνήθηκαν τὰ ἄχρσα χεῖλιά της, χαμογελάει τὸ καθμένο...

Ἄχ, ἤσυχασε!

Καθὼς εἶδε τὸ ὠχρὸ ἀδυνατισμένο προσωπάκι τῆς ἀκίνητο, ἔνοιωσε νὰ κόβονται τὰ γόνατά του. Μιά ἀστραπή—μαύρη ἰδέα—πέρασε στὸ μυαλό του καί, ὕστερα, ἀσύλληπτα σύντομη προσευχή: «Θέ μου, ὄχι... μὴ κ' αὐτό!... Εἶχε νομίσει—δὲν ἀντέχει νὰ τὸ σκεφθῆ—πὼς ἢ πείνα ποὺ τοὺς δέρει εἶχε ἤδη τὸ πρῶτο τῆς θῆμα... Τὴν Μαργαριτούλα του...

Ἐπιάνω ἀπὸ τὸ κρεββάτι τῶν παιδιῶν, στὸ εἰκονοστάσι, πῆγε ὕστερα τὸ βλέμμα του.

Καὶ εὐχαρίστησε.

Καὶ πάλι ἤλπισε...

Εἰς τὸν Θεὸν τοῦ Ἑλέους.

Ἄλλα αὐτὰ σὲ ἀπίστευτα μικρὸ διάστημα.

—Τί βρήκες; τὸν ρώτησε ἡ γυναῖκα του.

Καὶ ξαναθυμῆθηκε τὸ δέμα του.

Δὲν ἀπάντησε.

Ἄραδιάζει, στὸ τραπέζι, μερικὰ μοσχαρίσια κόκκαλα βρασμένα, δυὸ μισοσαπισμέ-

να μῆλα, κοῦπες ἀπὸ στιμένα πορτοκάλια.

—Εὐτυχῶς σκεπάζουν τὸν τενεκέ..., ψιθύρισε, γιατί αὐτὲς οἱ παληόγατες, ὄσες δὲν ψόφησαν ἀκόμη, ἔχουν λιμάζει...

—Σοῦ πῆραν τίποτα; εἶπε ἐκεῖνη,

—Κόντεψαν... Θὰ τὰ βράσωμε πάλι. Τῆς εἶπε ἐκεῖνος σύντομα.

Καὶ κίνησε νὰ πῆρ στὴν κουζίνα...

Μὰ δὲν βάστηξε ὅταν ἔμεινε μόνος. Ἐκρεμόταν ἓνα κομματάκι χόνδρος ἀπὸ ἓνα κόκκαλο...

Σὰν αὐτόματο, ἔφερε τὸ χεῖρι στὸ στόμα μὲ βουλμιά...

Ἄπορτε μὲ αὐτὰ ποὺ αἰσθάνεται πὼς κάνει... Ἄλλοτε δὲν ἤθελε νὰ φάη οὔτε μὲ τὸ κουτάλι τοῦ παιδιοῦ του.

*

Φτε-ρό στὸν ἄνεμο
γυ-ναί-κας μοιάα-ζει....

Τὸ σφύριζε πρὸ ὀλίγου ὁ μεγάλος του γυιὸς στὸ πλαῖνὸ δωμάτιο, ποὺ ἔβαλαν τὸ ραδιόφωνο.

Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ καὶ ὁ κ. Χερῶνης, ὁ πατέρας, μ' ὅλα τὰ κοντὰ ἐξηνταχρονάκια του, παρακολοῦθε ἀπὸ μέσα τὸν τὸν εὐθύμο σκοπὸ. Μία ἄλλη ὥρα θὰ θύμωνε μὲ τὸ γυιὸ του, τώρα ὅμως ἡ ἄτεγκτη αὐστηρότης του ὑποχωρεῖ «ἔ τὸ παληόπαιδο, ἄς ξεσκιάσῃ λίγο»... Κατὰ βάθος τοῦ ταιριάζει τὸ μοτίβο, γιατί εἶναι εὐχαριστημένος... Ἐφαγαν καλά...

Σήμερα ἀναψαν καὶ τὴ σόμπα—καὶ τοῦ χρόνου, εὐχήθηκαν μεταξὺ τους.

Ἄσο καὶ νὰ κἀφουν—δέκα, εἴκοσι, ὀκάδες τὴν ἡμέρα;... πενήντα μὲ τὸ φαί;—στὴν ἀποθήκη ἔχει χιλιάδες ὀκάδες... Καὶ ἔχει περισσέψει ἀπὸ πέρσι καὶ ἀνθρακίτης!...

Μὲ εὐθύμη διάθεσι συνεχίζει τὸν εὐχάριστο ἀπολογισμό...

Τόσες ὀκάδες ὄσπρια...

Τόσες λάδι...

Χυλοπήττες..., τραχανᾶς..., παξιμάδια...

—Δόξα σοι ὁ Θεός! *Α ἀπὸ μικρὸ παιδί τὴν ἔχει τὴ συνήθεια νὰ τὸ λήη αὐτό... Ἔκανε μάλιστα καὶ τὸ σταυρὸ του...

Τώρα βρίζεται κοντὰ στὸ παράθυρο τοῦ ζεστοῦ δωματίου. Ἀπὸ τὶς χαραμάδες ἔνοιωσε ἓνα παγωμένο ρεῦμα...

—Εὐαγγελία!... φωνάζει στὴν ὑπηρετρία, αἴριο νὰ θυμηθῆς νὰ βάλῃς στὰ παράθυρα τὸ μπουρλέ γιὰ τὶς χαραμάδες, νὰ μὴ μπάζουν κρύο.

*Ανοίξε τὰ τζάμια γιὰ νὰ κλείσῃ καλύτερα τὰ ἐξώφυλλα...

Φάνηκε ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ πόλι... Μπρρ! κρύο!... Ἔνα καρτσάκι κυλάει μὲ θόρυβο στὸν δρόμο. Κάποιος πού ἀγωνίζεται κουβαλώντας ὡς τὴ νύχτα ρίζες νὰ βγάλῃ τὸ μεροκάματο...

*Υποφέρει ἡ φτωχολογιά! Κάνει καὶ τόσο κρύο ψιθύρισε ὁ Χερώνης.

Κάποιος θόρυβος ἀκούστηκε ἀπὸ τὸν κῆπο... Ἔνα σκυλὶ γρυλλίζει φεύγοντας.

Τί νὰ εἶναι ἀρὰ γε;...

Κλέφτης;...

Κάθησε λίγο πίσω ἀπὸ τὶς γαίλιες.. Δὲν φαίνεται τίποτα στὸ σκοτάδι. Μὰ εἶναι βέβαιος πὼς κάποιος ἔχει μπῆ στὴν αὐλή. Ἄκουσε τὰ πατήματα...

...Φτε-ρό -στον- ἄ-νεμο...

...Μὰ αὐτὸς ὁ Νίκος, χαϊπάρι δὲν ἔχει γιὰ τὴ περίστασι πού ζοῦμε... Σφυρίζει ἀκόμα... Γιὰ τὴν ἀποθήκη θὰ πήδηξε αὐτὸς στὴν αὐλή... ἐξακολουθεῖ νὰ σκέπτεται γιὰ τὰ βήματα πού ἄκουσε.

—Νίκο, φωνάζει νευριασμένος στὸν γιό του στὴν τραπεζαρία... Ἦλθαν καὶ οἱ ἄλλοι.

...Κάποιος κλέφτης πήδησε ἀπὸ τὸν τοῖχο... Ἄκουσα ἐκεῖ κοντὰ στὴ σκάλα φασαρία καὶ πατήματα...

—...Καλὲ κύριε, οἱ γάτες εἶναι, στὸν ντενεκὲ τῶν σκουπιδιῶν, εἶπε ἡ ὑπηρετρία γελώντας. Τὸν ἔχω σκεπάσει καὶ ρίχουν τὸ σκέπασμα...

—Πάρτε ἐσύ... τὴν κόβει ὁ κύριός της. Ἄκουσα καθαρὰ πατημασιές...

... Ἔπρεπε νὰ παραφυλάξουν

*

Δὲν ἔχει διάθεσι, ὁ πατέρας, πρὶν πέσῃ νὰ κοιμηθῇ, νὰ πῆ τὴν προσευχὴ πού συν-

ειθίζει ἀπὸ μικρὸ παιδί.

Σκεπτότανε τοὺς κινδύνους πού δημιουργεῖ ἡ πείνα τῶν ἄλλων.. Αὐτὲς οἱ πατημασιές στὸ περιβόλι...

Μὰ αἰσθάνεται καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ ἀπαντήσῃ σὲ κάποιον ἀδύνατο ἔλεγχου πού ἀνεβαίνει στὴν συνειδησί του...

*...βρὲ ἀδερφέ, ναί, εἶμαι ἐφωδιασμένος ἐγώ, μὰ δὲν τὰ στέρησα ἀπὸ κανένα... Τὸ καθῆκο μὰς τὸ κάνουμε σὰν καλοὶ χριστιανοί... Νά, ἔδωσα κι' ἐκεῖνο τὸ χιλιάρικο ἔκει... Τέλος πάντων κι' ὅλα σου τὰ λεφτὰ νὰ δώσῃς δὲν σώζεται ὁ κόσμος... Τὸ κέφι του ὅμως ἔχει χαλάσει.

Τώρα ἔχει κοιμηθῇ...

Τὸ καρτσάκι στὸν ἐρημικὸ δρόμο, τὸ ἄκαιρο τραγουδάκι πού τοῦμεινε στ' αὐτιά ἀπ' τὸ γιό του καὶ σκόρπιες γραμμὲς ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ βιβλία πού ἔχει διαβάσει, ὅλ' αὐτὰ ἀνακατεύονται στὸ κεφάλι του σ' ἐμφατικὸ χορὸ.

Καὶ τ' αὐτὴ του, σὰν μέσα ἀπ' τὸ μαζιλάρι, τὸ βασανίζει μὴ ἀπαίσινα χαιρέεκακη φωνή:

—Σοῦ χάλασε τὸ κεφάλι σου... ἔ;

*

*Ἔπιασε τὸ χέρι τοῦ γιοῦ του...

—Ἄκουσες;

—Πατήματα...

—Αὐτὸς εἶναι!... Σιγὰ τώρα...

—Νὰ δοῦμε τί θὰ κάνῃ, λέει ὁ Νίκος ψιθυριστά. Ἡ καρδιά του χτυπάει δυνατά.

—Θὰ μᾶς τὰ χαλάσῃ τὸ αὐτοκίνητο, εἶπε ὁ πατέρας.

—Ὅχι... Καλύτερα, ψιθύρισε ὁ γιός του προσέχοντας ἀπὸ τὸ παραθυράκι τῆς κρυψόνας τους, θὰ τοὺς δοῦμε πρώτα... Μπορεῖ νὰ κρατοῦν τίποτα...

Οἱ προβολεῖς ἐνὸς εὐτοκινήτου χτυπησαν πάνω στὸν τοῖχο τοῦ ἀντικρυνοῦ σπιτιοῦ. Ἡ ἀνταύγεια ἐφώτισε τὸ μέρος πού κατασκόπευαν...

—!!...

—Ὁ Κουκάκης!

Τὰ ἔχασαν...

Ἦταν ἐκεῖνος. Τὸ σκελετωμένο πρόσωπό του φωτίστηκε καθαρά, λευκὸ σὰν πανί.. Ἀπὸ τὸ φόβο του ἴσως...

—Σιγά!... ψιθύρισε στὸν πατέρα του ὁ Νίκος, πὸ ἥσυχος τώρα, ὁ Κουκάκης εἶναι ἀδύνατος καὶ ἀκίνδυνος—κάθε Κυριακὴ χαιρετιῶνται στὴν Ἐκκλησία οἱ οἰκογένειές τους—νὰ δοῦμε...

Πέρασε τὸ αὐτοκίνητο...

Καὶ στὸ σκοτάδι διέκριναν, ἢ μᾶλλον ἐμάντευσαν, τὸ ἐγκλημα τοῦ Κουκάκη...

Τριγυρισμένους ἀπὸ τὶς γάτες τῆς αἰλῆς πού ἐκλιπαροῦσαν μερίδιο, ξεδιάλεγε μὲ γρηγοράδα κἀπὶ ἀπὸ τὸν τενεκὲ τῶν σκουπιδιῶν τῆς οἰκογενείας Χερώνη.

Ἄργησε πολὺ νὰ καιμηθῇ ὁ Χερώνης-πατέρας. Δυὸ νύχτες συνέχεια ἀγορπνίας. Ἄνησχεῖ ἡ γυναῖκά του. Πού νὰ ἤξερε τί ἐσημῆμαιν αὐτὲς οἱ νύχτες...

Καὶ σήμερα δὲν ἔκανε τὴν προσευχὴ πού συνείθιζε—ἀπὸ μικρὸ παιδί—πρὶν πέση...

Γιὰ νὰ κἀνῃ ὁμοῦ μὴν ἄλλη, νέα, ἀλλοιώτικη...

Καὶ ὁμοῦ χρησιμοποιεῖ σ' αὐτὴν τὰ ἱδια λόγια πού ἐπρόφερε τροχάδην κάθε βράδυ ἢ πού εἶχε ἀκούσει τὴν Κυριακὴ στὴν ἐκκλησία, ἢ τᾶχει διαβάσει σὲ βιβλία..

«...Πάτερ ἡμαρτον ἐνώπιόν Σου... οὐκ εἰμι ἄξιος κληθῆναι υἱός Σου... οὐκ εἰμι ἄξιος ἵνα εἰσέλθῃς ὑπὸ τὴν στέγην μου...».

Καὶ μπροστά ἀπὸ τὰ δακρυσμένα μάτια του, στὸ σκοτάδι τοῦ δωματίου πού τὸ φωτίζει μὰ ἀστραπὴ στὴν ψυχὴ, βλέπει.....

...Τὸ σκελετομένο πρόσωπο τοῦ Κουκάκη, τοῦ οἰκογενειάρχου, τοῦ ὑπαλλήλου, τῶν τριῶν χιλιάδων, ξαφνιασμένο ἀπὸ τοὺς προβολεῖς τοῦ αὐτοκινήτου, μπροστά στὸν τενεκὲ τῶν σκουπιδιῶν.... Τοῦ Κουκάκη, πού κάθε Κυριακὴ χαιρετιῶνται στὴν ἐκκλησία—γιατί εἶναι κ' οἱ δυὸ τακτικοί—στὴν ἐκκλησία πού—ὦ! ποναεῖ ἐδῶ ὁ Χερώνης. Πόσα πράγματα προσέχει τώρα—...πού ἀκούει κάθε χρόνο στὴν περιγραφή τῆς Τρομερῆς Στιγμῆς:

«...Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποίησατέ με... γυμνός καὶ οὐ περιεβάλετέ με.... ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε».

Καὶ βλέπει τὸν Κουκάκη... τοὺς Κουκά-

κηδες... ἐκεῖ μὲ τὰ σκελετομένα τους πρόσωπα—λευκὰ σὰν πανί...

Καὶ τὰ δάκρυα τοῦ Χερώνη κυλοῦν στὸ μαξιλάρι τοῦ ζεστά: Τὰ αἰσθάνεται κρύα πιά νὰ βρέχουν τὸν σβέρχο του... Σωτήρια δάκρυα, πού δίνουν στὸ στήθος του τόση ἀνακούφισι...

Ἔση στὴν ψυχὴ του ἡ μετάνοια.

«...Ἰδοὺ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου, Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς...»

Ὁ Χερώνης εἶχε πάρει τὴν ἀπόφασί του.

Τὸ χρυσάφι εἶχε καθαρισθῇ. Πολὺν καιρὸ βέβαια ἢ χάρις ἔκανε τὸ ἀθόρυθο ἔργο τῆς. Τώρα ὁμοῦ μὲ ταχύτητα ἐκκλησιαστικὴ τελείωνε τὴν ἐτοιμασίαν τῆς στὴν ψυχὴ αὐτή... Ἀὐτὸ καὶ βιαζότανε νὰ περατώσῃ τὸ ἔργο τῆς «ἔως ἡμέρα ἐστί».

*

«...ἤξω ἐπὶ σὲ ὡς κλέπτης, καὶ οὐ μὴ γνῶσῃ ποῖαν ὥραν ἤξω ἐπὶ σέ»

Ὁ Χερώνης, μέσα ἀπὸ τοὺς ἐπιδέσμους, πού κρύβουν ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, μποροῦσε νὰ βλέπῃ τὸν φωτεινὸ χεῖμαρρο πού χινόταν ἀπὸ τὸ παράθυρο στὸ δωμάτιο τοῦ νοσοκομείου ὅπου τὸν μετέφεραν. Ὁλόλαμπρος ὁ χειμωνιάτικος ἥλιος ζέσταινε τὴν καρδιὰ τῶν κρυωμένων σήμερα.

Κι' ἓνας ἀπίστευτα ἀσύγκριτος ἥλιος χαρὰς καὶ εἰρήνης πλημμύριζε τὴν ψυχὴ τοῦ Χερώνη.

«Πόσο, Κύριε, μεγάλο εἶναι τὸ ἔλεός Σου!» ψιθυρίζει, «ἀφοῦ Σὺ τὴν τελευταία ὥρα, τὴν δωδεκάτη, μ' ἔσωσες, ξυπνώντας τὴν κοιμισμένη ψυχὴ μου μὲ τὸ φῶς Σου».

Δὲ φοβόταν τώρα ὁ Χερώνης τὸν θάνατο. Ὁχι. Τὸν περιέμενε, θὰ ἔλεγε κανεὶς, μὲ χαρὰ...

Μήπως ὁμοῦ δὲν τὸν εἶχε ἀντικρούσει χθές;

Βιάδιζε ἐπάνω στὸ πεζοδρόμιο, ὅταν ξαφνικὰ κἀπὶ πολὺ γρήγορο ἔγινε. Μιὰ κραυγὴ γυναίκας: «Χριστέ μου!» Ἐνα ἀπαίσιο γρούλλιμα ἀπὸ τὰ φρένα πού σφίγγαν ἀπότομα τοὺς τροχοὺς... τζάμια θρυμματίζονται... Ἐνας δυνατὸς πόνος στὸ δεξιὸ του πόδι. Ἔστερα στὸ στήθος, στὸ κεφάλι.....

“Υστερα τίποτ’ ἄλλο... Εἰρήνη! Βαθειά καὶ καὶ ἀπέραντη εἰρήνη... Σήμερα τὸ πρωὶ ἀντικρύζει τὸν φωτεινὸν χεῖμαρρο τοῦ ἡλίου νὰ μπαίῃ ἀπὸ τὸ ἄγνωστο σ’ αὐτὸν παράθυρο... Ἕνα ἄγνωστο πρόσωπο ἀδελφῆς μὲ ἄσπρο σκουφάκι, πού τὸν προσέχει.

Καὶ τώρα πρὸ ὀλίγου τὰ κατάλαβε ὅλα. Ὀλοκάθαρα.

Δόξα σοι ὁ Θεός!

Δὲν πέρασαν οὔτε τρεῖς μέρες ἀπὸ τὸ βράδν ἐκεῖνο... ἀπὸ τὸν Κουκάκη... Ἀπὸ τὴν μεγάλη ἀπόφασιν!

Δόξα Σοι ὁ Θεός! Ψιθυρίζει πάλι.

Τὸ καινούργιο αὐτὸ «δόξα Σοι ὁ Θεός», πού τὸ νοιώθει τόσο βαθειά, ν’ ἀνεβαίνει ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν Του...

—Δὲν εἶναι τίποτα, πατέρα, θὰ γίνης καλά. Τοῦ μιλάει ὁ γιός του ὁ Νίκος.

—...Ναί, θὰ γίνω... εἶμαι, καλά, ναι παιδί μου, λέει, μὲ κόπο πιά ὁ Χερώνης.

... Ἄκου, Νίκο... σκύψε..., προσέξε..., στὸ δεξιὸ συρτάρι τοῦ γραφείου μου..., ὁ φάκελλος... ὅ,τι γράφω... νὰ γίνῃ, ἀκούς νὰ γίνῃ...

Ἕνα δάκρυ πέφτει ἀπ’ τὰ μάτια τοῦ Νίκου στὴν κουβέρτα.

—Μὴ μιλᾷς ἔτσι πατέρα,..... θὰ γίνης καλά...

—Εἶμαι, παιδί μου..., λέει, μὲ οὐράνια γαλήνη πάλι ὁ Χερώνης....

...Καὶ τὸν Κουκάκη..., μὲ τὸν Κουκάκη... θὰ τρώτε μαζί... Ὅσο δίνει ὁ Θεός.. Φίλησέ με παιδί μου!...

—Πατέρα! Φώναξε ὁ Νίκος καὶ ἄρπαξε τὸ χέρι του κλαίγοντας.

—καί... νὰ μὴν τραγουδᾷς..., ἔτσι, ὅπως προχτές..., καὶ ἀκούει ὁ Κουκάκης... ἀκούνε οἱ Κουκάκηδες...

Τὸ ἄλλο πρωὶ ὁ Κουκάκης βόηκε, ὅταν ἔφτασε μπροστὰ στὸ δωμάτιο 31, τὴν Κλινικῆς τὴν πόρτα ἀνοιχτή. Μπήκε πατώντας στὶς μύτες τῶν παπουτσιῶν του. Δὲν τὸν προσέξαν οἱ συγγενεῖς, τοῦ Χερώνη. Πλησιάζει δειλὰ μὲ τὰ μάτια πλημμυρισμένα ἀπὸ δάκρυα ἐγγνωσύνης καὶ ἀφήνει στὰ πόδια τοῦ νεκροῦ ἓνα μπουκετάκι ζουμπούλια. Μ’ ὅλο πού δὲν τὰ περιποιήθηκαν στὸ σπῆτι ἐφέτος, οἱ βολβοὶ τους, ξεχασμένοι ἀπὸ πέρσι στὴ γλάστρα, εἶχαν ξανανθίσει...

Σάν τὴν ψυχὴ πού συνώδεε πρὸς τὰ ἐπάνω τὸ ἄρωμα πού ἀνάδιναν.

—Σημείωσε τὸν ἀριθμὸ τοῦ ταξί, μπορεῖ νὰ σᾶς χρειασθῇ...

—Πῆς τον, νὰ τὸν γράψω...

Ὁ Κουκάκης, καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὸ δωμάτιο ἄκουσε τὸν διάλογο αὐτὸν δύο συγγενῶν τοῦ Χερώνη. «Περίεργο» σκέφθηκε, «νομίζω πὼς ἓναν τέτοιον ἀριθμὸ εἶδα σ’ ἐκεῖνο τὸ αὐτοκίνητο, προχτές, πού μὲ τρόμαξε, τὸ βράδν στὴν αὐλὴ τοῦ μακαρίτη...»

Μὰ ξέχασε ὕστερα τὴ σύμπτωσιν αὐτή... ἀφοῦ ἄγνοοῦσε ὅτι πρὶν οἱ ῥόδες τοῦ αὐτοκινήτου αὐτοῦ χτυπήσουν τὸν Χερώνη, οἱ προβολεῖς του εἶχαν φωτίσει τὴ σκηνὴ πού στάθηκε ἡ ἀφορμὴ τῆς σωτηρίας του...

ΔΕΥΤΕ ΙΔΩΜΕΝ ΠΙΣΤΟΙ!...

Στὰ μαῦρα καὶ βαθεῖα μεσάνυχτα,
ἢ νύχτα—ιδέξ! ροδοχαράζει!
Γιορτάζουν οἱ οὐρανοὶ τῆς Βηθλεέμ,
βρέχοντας θεῖο φωτοχάλαζι.

Κι' ἡ γῆ τὸ πίνει, πίνει λαίμαργα,
γιατὶ ἀπὸ φῶς ἔχει διψάσει.
Πόσες χιλιάδες χρόνια ἐπρόσμενε
τὴν ἅγια αὐτὴ στιγμή νὰ φτάσῃ!

Πόσες χιλιάδες χρόνια ἐπρόσμενε
τὴν ἄρρητην ἀνατολή Σου,
μέσ' στ' ἀξημέρωτα σκοτάδια τῆς
φωτὸς ποτάμια νὰ κυλήσουν!

Μὲ τὸ γλυκὸ Σου ὄραμα σφάλισαν
Λόγε, οἱ Προτόπλαστοὶ τὰ μάτια,
κι' οἱ Δοῦλοὶ Σου ὄλοι κι' οἱ Προφήτῆς Σου,
ἀπ' τὶς σκηνὲς ὡς τὰ παλάτια.

Ὡ Σὺ, μεγάλε 'Αναμενόμενε'
τοῦ δύστουχου πεσμένου ἀνθρώπου!
γιὰ Σὲ ψαλμοὶ κι' ὠδὲς καὶ σὺβνλλες,
γιὰ Σένα οἱ θρόνοι κάθε τόπου.

Γιὰ Σὲ ὁ Δαβὶδ-τὴ λύρα ἀνάκροσε,
κι' ὁ μεγαλόπνοος Ἡσαΐας,
ποὺ διασκελίζοντας τὰ σύννοχα
τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς Ἀσίας,

στῆς γῆς τὰ πέρατα τὸ κήρυξε
πὺς θεῖο Παιδί γιὰ μᾶς ἐδόθη,
π' ὄλοι θὰ βροῦν σ' Αὐτὸ τὴν πλήρωσι
οἱ παναθρώπινοί μας πόθοι.

Τὸν ἐρχομὸ Σου, ὦ! πὺς τὸν πρόσμενε
τοῦ βράχου ὁ τραγικὸς Δεσμώτης,
ὅσο τὰ σπλάγγνα τ' ὄρνο ἐσπάραζε
τῆς ἀδαπάντητῆς του νιότης!

Κι' ἦρθες! Δὲν ἦρθες μ' ἀστροπέλεκτα
καὶ μὲ βροντὲς καὶ καταγίδα.
Ἦρθες σὰν αὔρα, σὰν πνοή, σὰν φῶς,
σὰν ὀρθρινὴ δροσοσταλίδα.

Ἦρθες! Μπροστὰ σου γονατίζουμε
—Μάγοι φτασμένοι ἀπὸ τὰ ξένα,
καὶ ταπεινὰ σὲ χαιρετίζουμε
τὸν Λατρευτὸ μας καὶ τὸν Ἐνα.

Τῆς νοσταλγίας τ' Ἀστῆρι τ' ἄγγρυπνο
στὴ Φάνη Σου μᾶς ἔχει φέρει.
Κι' ἂν μᾶς ἐρράπισε τὰ μάγουλα
τὸ χειμωνιάτικο ἀγριοκαίρι,

κι' ἂν χίλιοι-δύο στὸ δρόμο βρέθησαν
—ξυπνοὶ!—νὰ μᾶς περιγελάσουν,
καὶ νὰ μᾶς λέν πὺς εἶσαι χίμαιρα
καὶ τρέλλα τὸ κνηγήμιά Σου,

μὰ ἐμεῖς, ὦ θησαυρέ, Σὲ βρήκαμε,
καὶ τὴ χαρὰ μας διαλαοῦμε!
Ἄς εἶσαι Θεὸς ἄυλος κι' ἄπιαστος
ἐμεῖς στὰ χέρια Σὲ κρατοῦμε!

Ὡ Σὺ, γλυκεῖα Πραγματικότητα
ποὺ ψηλαφοῦν τὰ δάχτυλά μας!
Σὲ λέμε—κι' ἄς τ' ἀκούσουν οἱ ἄπιστοι—
Κύριο, Σωτήρα, Βασιλῆα μας.

Ἰησοῦ! Μπροστά Σου γονατίζουμε
—Μάγοι φτασμένοι ἀπὸ τὰ ξένα,
καὶ ταπεινὰ Σε χαιρετίζουμε
τὸν Λατρευτὸ μας καὶ τὸν Ἐνά.

Σμύρνα καὶ μάλαμα δὲν ἔχοιμε.
Μόνο λιβάρι, Ἄγαπημένε.
Λίγο λιβάρι ἀπάνω στῆς καρδιάς
τὸ μυστικὸ βωμό, ὅπου καίνε

τῶν πόθων τῶν ἀγνῶν τὰ κάρβουνα
καὶ τῆς λατρείας ἡ ἅγια φλόγα.
Δέξου τα, ὡς τόσο, καὶ καλόγνωμα
τὴν προσφορά, Χριστέ μου, εὐλόγα!

ὦ, δέξου την, Χριστέ, καλόγνωμα.
Φτωχή κι' ἂν εἶν' ἡ προσφορά μας,
πλούσια κι' ἀμέτρητη κι' ἀνείπωτη
στὴ γέννησί Σου εἶν' ἡ χαρὰ μας.

Ἰησοῦ! Μπροστά Σου γονατίζουμε
—βροχοὶ τοῦ λόγγου πὺ ἀγραυλοῦμε,
τὴ νύχτα τούτη πὺ μᾶς ἔκαμες
ἄξιους μὲ ἀγγέλους νὰ μιλοῦμε!

Ἄποψε νοιώθουμε τριγύρω μας
νὰ φτερουγᾶν ἀβρὰ ἀγγελούδια,
κι' ἤχοῦν στ' αὐτιά μας γλυκοτόνιστα
τὰ παναρισμένα τους τραγοῦδια.

Αἰῶνια μέσα μας Χριστοῦγεννα
κι' ἀνθοβολοῦνε κρῖνα ὀλάσπρα.
Κι' ἀπ' τῶν ψυχῶν μας τὸ στερέωμα
σταλάζουν φῶς κι' ἀσῆμ τ' ἄστρα!

Κύριε, λυπήσου μας! φτωχοὺς βροχοὺς
πὺ προσκυνοῦν τὴ γέννησί Σου.
Δὲν Σε ξεχάσαμε!—κι' ἄς τρέχουμε
τὸν κίνδυνο νὰ μᾶς μισήσουν.

Ἄς Σε ξεχνοῦν τοῦ κόσμου οἱ πρού-
[χοντες
κι' οἱ ξακουσμένοι κι' οἱ μεγάλοι,
κι' ὅσοι λατρεύουνε σὰν εἰδῶλα
εἴτε τὰ πλούτη εἴτε τὰ κάλλη.

Ἄς Σε ξεχνοῦν ὅσοι πιστέψανε
στὴ γνῶσι τους καὶ στὴ σοφία.
Ἐμεῖς μακριὰ Σου πῶς θὰ ζήσουμε,
ὦ Λόγε! ὦ Βρέφος! ὦ Μεσσία!;

Ἄς Σε ξεχνοῦν ὅσοι πιστέψανε
στὴ γνῶσι, ὁμορφιά καὶ φῶς καὶ πλούτη.
Ἄλλο μας καύχημα δὲν ἔχοιμε,
ὅξω ἀπ' τὴν ἅγια Φάτνη ἐτούτη.

Τὸ μυστικὸ μᾶς τῶπε ὁ ἄγγελος
καὶ τὸ φυλάμε μὲ καμάρι.
Στὴ λάσπη ἐμεῖς δὲν θὰ τὸ ρίξουμε
τ' ἀτίμητο μαργαριτάρι.

Τὸ μυστικὸ μᾶς τῶπε ὁ ἄγγελος,
ὦ Ἐλπίδα μας κι' Ἀπαντοχή μας.
Μιά θεία γέννησι γιορτάζουμε
στὴ Βηθλεὲμ καὶ στὴν ψυχὴ μας!

Ὁ ΚΟΣΜΟΣ τῶν Γραμμάτων

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἡ Else Hocks, γνωστὴ καὶ ἐξ ἄλλων μονογραφιῶν της περὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Μεσαίωνος, διὰ τοῦ νέου της ἔργου, ὁ Πίος ὁ Β' καὶ ἡ Ἡμισέληνος, (Pius II und der Halbmond, 238 σ. Freiburg im Br. 1941, 3, 80 RM) συμπληρῶναι ἕνα κενὸν τῆς γερμανικῆς βιβλιογραφίας, ἀλλὰ συγχρόνως ἐκθέτει τὴν ἱστορίαν μιᾶς χρονικῆς περιόδου, ἣ ὅποια ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας. Δι' ὅσους τυχὸν παρεκλούθησαν εἰς τὰς ἐπιφυλλίδας Ἀθηναϊκῶν ἑφημεριδῶν μελέτας σχετικὰς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναγεννήσεως εἶναι γνωστὰ τὰ ὀνόματα τῶν Παπῶν Νικολάου τοῦ Ε' καὶ Πίου τοῦ Β', οἱ ὅποιοι κατεῖχον τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ρώμης κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετ' αὐτήν. Καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Πάπαι οὗτοι ὅσον πολὺ ἔβλον συνδεθῆ μετὰ τοῦ Ἑλληνος καρδινάλιου Βησσαρίωνος καὶ τῶν ἄλλων πρωτεργατῶν τῆς Ἀναγεννήσεως. Ὁ Πάπας Πίος ὁ Β', γνωστός περισσότερο μετὰ τὸ κοσμικὸν του ὄνομα Αἰνείας Σύλβιος, ἦτο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος καὶ ἐπὶ τοῦ προκατόχου του Νικολάου τοῦ Ε' εἰργάσθη δραστηρίως διὰ τὴν ὀργάνωσιν γενικῆς σταυροφορίας κατὰ τῶν τότε διαρκῶς καὶ ἀπειλητικώτερον ἐξαπλουμένων Τούρκων. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν συνήτησε προθυμίαν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, ἀνέλαθεν εἰτα ἰδίαις δαπάναις τὴν συγκρότησιν στόλου διὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ καὶ ἡ προσπάθεια αὐτῆ ἀπέτυχε, διότι ἐπέτυχε μὲν τὴν ναυπήγησιν τοῦ στόλου, μετὰ μυρίας δὲ δυσκολίας καὶ τὴν ἐπ' ἀνδρῶσιν αὐτοῦ, πλὴν ὁμως ὅτε τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα πρὸς ἀπόπλουν καὶ ὁ Πίος ὁ Β', καίπερ ἀσθενῶν βαρῶς μετεφέρθη εἰς Ἀγκῶνα, ἵνα τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐκστρατείας, ἐπῆλθεν ὁ θάνατός του καὶ τοιοῦτρόπως καὶ ἡ μεταίωσις τῆς ὄλης προσπάθειας. Ἡ σ. περιγράφει τὰς ἐριδας τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως, τὴν ἀδυναμίαν των ἐναντι τοῦ ἐρχομένου κινδύνου, τὰς προσπάθειας τοῦ Πάπα πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἀντιστάσεως καὶ τὴν ἀποτυχίαν του. Ἡ προσωπικότης τοῦ Πίου τοῦ Β' διαγράφεται εἰς τὸ βῆθος τῶν ἐκτιθεμένων γεγονότων, ἡ περιγραφή τῶν ὁποίων παρουσιάζει μίαν λί-

αν ἐνδιαφέρουσαν ἐποχὴν καὶ πολλὰ ἐξέχοντα πρόσωπα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας καὶ διανοήσεως.

Βεβαίως μὲ αὐτὰ δὲν ἐξαλείφονται σελίδες σκοτειναί. Ἀλλὰ ἡ πληρότης εἶναι ἐπιβεβλημένη, καὶ τὸ βιβλίον τῆς Hocks συντελεεῖ εἰς τὸ νὰ ἴδωμεν μίαν πλευρὰν ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσαν, ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἰδίως, καὶ πλευρὰν φωτεινὴν.

Εἶναι πολὺς καιρὸς τοῦ ἐκυκλοφόρησε καὶ τετάρτη ἔκδοσις ἐνὸς μικροῦ, ἀλλὰ πολὺ χρήσιμου βιβλίου τοῦ Dr Conrad Gröber μετ' τίτλο «Die christliche Ehe» (ὁ χριστιανικὸς γάμος). Εἶναι ἕνας καλὸς ὀδηγὸς γύρω στὴν ὑπόθεσιν τοῦ χριστιανικοῦ γάμου, πολὺτιμο δῶρο γιὰ νεονύμφους, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅσους συζύγους, ὅμως ἔστω ἀλλὰ ποτὲ ἀργά, ἀπέκτησαν ἐπίγνωσιν τῆς ἱερότητος τοῦ δεσμοῦ τοῦ γάμου των καὶ θέλουν νὰ φανοῦν συνεπεῖς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ τοῦς ἐπιβάλλει.

Ἡ ἔρευνα τῶν μυστικιστῶν τοῦ μεσαίωνος εἶναι κυρίως ἔργον τῶν συγχρόνων ἐπιστημόνων, οἱ ὅποιοι ἀνέλαβαν νὰ καταρρίψουν τὴν βαθεῖα ριζωμένην προκατάληψιν ἐναντίον τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς περιόδου ταύτης. Ἡ μελέτη ὁμως τῶν μυστικιστῶν τῆς ἰδίας περιόδου ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶναι τι τὸ ἐντελὺς νέον, τὸ ὁποῖον ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἰδίως τοῦ παρόντος αἰῶνος. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν τοιούτων μελετῶν ἀνήκει καὶ τὸ νεώτατον ἔργον τοῦ Hans Urs v. Balthasar, ὑπὸ τὸν τίτλον Kosmische Liturgie, εἰς τὰς ὑπερτριακοσίας σελίδας τοῦ ὁποίου δίδεται ἡ εἰκὼν τοῦ Ἑλληνος φιλοσόφου τοῦ μεσαίωνος Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἀπέδειξεν ὅτι οἱ μυστικιστὰί τῆς Δύσεως κατὰ τὸν μεσαῖον ἀκολουθοῦν, ὡς καὶ αἰ προγενέστερα φιλοσοφικαὶ σχολαί, τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς φιλοσόφους τῆς Ἀνατολῆς. Κατὰ τὸν συγγραφέα δὲ ὁ Μάξιμος Ὁμολογητὴς εἶναι ὁ σπουδαιότερος Ἑλληναὶ φιλόσοφος μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς Ἀνατολῆς. Ἐκ τοῦ πλοῦτος τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος κατήρτισε τὸ μᾶλλον συγκεκριμένον κοσμοθεωριακὸν σύστημα.